

Nr 2

Utrikesutskottets betänkande i anledning av Kungl. Maj:ts i statsverkspropositionen framlagda förslag rörande det statliga utvecklingsbiståndet jämte motioner.

Kungl. Maj:t har i proposition nr 1, bilaga 5 (litt. C i utdrag av statsrådsprotokollet över utrikesdepartementsärenden för den 4 januari 1971) framlagt förslag angående det statliga utvecklingsbiståndet.

Allmänt

I förevarande avsnitt i statsverkspropositionen (bilaga 5, s. 13—21) lämnas inledningsvis en översikt över utvecklingen i u-länderna, det internationella utvecklingssamarbetet och Sveriges biståndspolitik i internationellt perspektiv.

Departementschefen redogör i stora drag för situationen i u-länderna efter "FN:s första utvecklingsårionde", dvs. 1960-talet. Den för utvecklingsåriondet överenskomna målsättningen, en ökning av u-ländernas bruttonationalprodukt med minst 5 %, har av allt att döma uppnåtts. Då befolkningstillväxten i u-länderna under hela perioden legat över 2,5 %, har den årliga per capita-tillväxten av BNP inte överstigit 3 %. I vissa u-länder har per capita-inkomsten troligen sjunkit, och endast ett begränsat antal u-länder har uppnått en ekonomisk tillväxt som medgivit en betydande förbättring av människornas livsvillkor. Den rådande sociala och ekonomiska strukturen har medfört att den ekonomiska tillväxten ofta endast kommit begränsade befolkningsgrupper till del.

Nettoresursflödet från i-länder till u-länder har ökat endast i begränsad omfattning, vilket inneburit att avståndet till det för det första utvecklingsåriondet fastställda målet för bistandsflödet, 1 % av nationalinkomsten, successivt har vuxit. Vid utvecklingsåriondets början uppgick flödet av offentligt bistånd samt kommersiella krediter och privata investeringar från i-länderna, mätt som en andel av OECD-ländernas samlade bruttonationalprodukt, till 0,96 %. Därefter har procentandelen sjunkit till 0,72 % år 1969. Vid beräkningen har hänsyn inte tagits till u-ländernas räntebetalningar och utflödet av utlandsägda företags investeringsinkomster. Behovet av att finansiera dessa utflöden har tvingat flertalet u-länder till betydande återhållsamhet på importsidan.

Ett enprocentmål, i vilket ingår kommersiella krediter och privata investeringar, garanterar sålunda inte ett ökande reellt nettoresursflöde till u-länderna.

Ett mera realistiskt mått på i-ländernas egentliga bistånd till u-länderna får man genom att se på flödet av de offentliga krediter och gåvor som lämnas i syfte att bistå u-ländernas utvecklingsansträngningar. För OECD-ländernas del ökade detta flöde relativt snabbt under 1960-talets första år men har sedan 1967 stagnerat. Det motsvarade 1969 cirka 0,36 % av OECD-ländernas samlade BNP.

U-ländernas av Sverige stödda krav på ett särskilt mål för bistandsflödet som endast omfattar offentliga resurser har fått gehör vid utarbetandet av den s. k. *strategin för FN:s andra utvecklingsårionde*. Texten till FN-strategin, som fastställdes av FN:s generalförsamling i oktober 1970, har bifogats statsverkspropositionen.

I strategin förklaras bl. a. att utvecklingens yttersta mål måste vara att åstadkomma en fortgående förbättring av individens levnadsförhållanden och att låta framstegen komma alla till godo. Det primära ansvaret för u-ländernas utveckling åvilar dem själva. De egna insatserna kommer emellertid inte att räcka till för att nå uppställda utvecklingsmål i tillräckligt snabb takt, såvida de inte kompletteras med ett ökat flöde av finansiella resurser och av gynnsammare politik från i-ländernas sida i vad avser ekonomi och handel. Medlemsstaterna utfäster sig, var för sig och gemensamt, att föra en politik avsedd att skapa en rättvisare och mer rationell ekonomisk och social ordning i världen, där lika möjligheter skall vara en rättighet såväl för nationer som för enskilda individer.

Utvecklingen globalt och i de enskilda länderna skall vartannat år granskas av FN:s generalförsamling på basis av rapporter från det ekonomiska och sociala rådet (ECOSOC) samt rapporter från andra underlydande FN-organ.

Ett antal delmål av såväl ekonomisk som social karaktär anges. Målet för den ekonomiska tillväxten förutsätter en ökning av produktionen inom jordbruket med 4 % och inom industrin med 8 % årligen. Produktionstillväxten per invånare skall uppgå till minst 3,5 % per år. I detta mål ligger ett antagande om en befolkningstillväxt om cirka 2,5 % per år. Då befolkningstillväxten för närvarande torde överstiga 3 % kan målet uppnås endast genom ökade insatser på familjeplaneringens område. Det är nödvändigt att få till stånd en rättvisare fördelning av inkomster och förmögenheter i syfte att främja såväl social rättvisa som effektiv produktion, att avsevärt höja sysselsättningen, att nå ett större mått av inkomsttrygghet samt att vidga och förbättra möjligheterna till utbildning, hälsovård, näringstillförsel, bostäder och social välfärd, liksom att skydda miljön. Kvalitativa och strukturella samhällsförändringar måste således gå hand i hand med snabb ekonomisk tillväxt. Existerande skillnader — regionala, sektoral och sociala — bör minskas avsevärt. Dessa mål är på samma gång avgörande förutsättningar för utveckling och dennas slutresultat. De bör därför ses som

integrerade delar i samma dynamiska process och kräva ett enhetligt synsätt. En jämnare inkomstfördelning bör åstadkommas genom skattereformer, ökad skattekontroll och jordreformer.

Förhandlingar förutsättes om marknadsregleringar, buffertlager och diversifieringsfonder för ett antal råvaror, liksom förhandlingar om avskaffande av andra handelshinder än tullar för industrivaruexporten från u-länderna.

I-länderna bör eftersträva att från och med 1972 göra finansiella nettoresursöverföringar i form av faktiska utbetalningar till ett minsta belopp motsvarande 1 % av bruttonationalprodukten. Ett mål bör fastställas för offentligt utvecklingsbistånd. Detta bör vid mitten av utvecklingsårtiondet uppgå till 0,7 % av BNP. I-länderna bör i enlighet med tidigare antagna normer uppmjuka och harmonisera villkoren för sitt bistånd. Finansiellt bistånd skall i princip vara obundet. Den del av resursflödet för finansiellt och tekniskt bistånd som kanaliseras genom multilaterala institutioner skall öka så mycket som möjligt och metoder utvecklas så att dessa institutioner kan fullfölja sin uppgift på effektivast möjliga sätt. Åtgärder skall vidtagas för att stimulera flödet av privat kapital från i-länder till u-länder. Utländska privata investeringar bör göras i överensstämmelse med de utvecklingsmål och prioriteringar som fastställts i nationella utvecklingsplaner. Världsbanken anmodas fortsätta ansträngningarna att utarbeta ett system för supplementär finansiering.

U-ländernas inkomster av tjänster bör främjas. Nettoutflödet av utländsk valuta från u-länderna i anledning av s. k. osynliga transaktioner inklusive sjöfart bör reduceras till ett minimum.

Särskilda ansträngningar bör göras för att de minst utvecklade länderna skall kunna övervinna sina speciella svårigheter. Särskild uppmärksamhet skall ägnas åt u-länder utan egen kust.

Gemensamma ansträngningar skall göras för att utnyttja vetenskap och teknologi i utvecklingssyfte. De u-länder som anser att takten i deras befolkningsökning utgör ett hinder för utveckling skall vidtaga erforderliga åtgärder i överensstämmelse med varje lands utvecklingssyn. Industriländerna skall på framställning ge stöd till dessa ansträngningar.

Utvecklingsländerna skall vidtaga särskilda åtgärder för att öka produktionen och förbättra produktiviteten. Beroende av de enskilda ländernas ekonomiska och sociala struktur och speciella förhållanden skall övervägas vilken roll den offentliga sektorn och kooperativa organisationer skall spela när det gäller att öka produktionen. Produktionspolitiken skall ses i ett globalt sammanhang för att möjliggöra ett optimalt utnyttjande av världens resurser till fördel för både industriländer och u-länder.

En väsentlig del av arbetet under utvecklingsårtiondet skall bestå i

att mobilisera den allmänna opinionen i både utvecklingsländer och industriländer till stöd för utvecklingsårtondets målsättningar och åtgärder.

I statsverkspropositionen framhålles att FN:s utvecklingsstrategi i många fall utgör kompromisser mellan skilda intressen. Detta medför att rekommendationerna ofta måst göras vaga och stundom kommit att rymma sinsemellan svårförenliga element.

Aktionsplaner för verksamheten under 70-talet förutses bli utarbetade inom FN:s fackorgan. Utarbetandet av dessa delstrategier bör påskyndas och i möjligaste utsträckning samordnas.

De internationella strävandena att utarbeta en utvecklingsstrategi har i vissa avseenden lett fram till principer som länge varit vägledande för *de svenska insatserna*. I stället för den enkla tillväxtnöjdsättning som gällde för det första utvecklingsårtondet anger FN-strategin sålunda nu att målet för utvecklingssamarbetet under det andra utvecklingsårtondet är förbättrade levnadsvillkor för människorna i u-länderna och medlet är ett program som samordnar ekonomiska och sociala åtgärder.

Sverige har länge förordat att i-länderna skall acceptera ett särskilt mål för det offentliga biståndet, vilket nu skett. Sverige har också följt den princip som nu börjat få internationell sanktion, att biståndet bör vara obundet. Den svenska biståndsplaneringen överensstämmer med den s. k. Jackson-utredningens huvudtanke, enligt vilken mottagarlandets långtidsplan skall vara styrande för FN-organens och olika givarländers bistånd.

De direkta svenska biståndsinsatserna har inriktats på ett begränsat antal huvudsektorer. I viss mån har ändamålskoncentrationen bestämts av vår kapacitet att lämna bistånd till olika områden. I första hand är dock den av mottagarländerna valda kursinriktningen avgörande. Därför kan en fortsatt kraftig satsning på utbildning, landsbygdens utveckling och livsmedelsförsörjningen förutses. Även den omständigheten att en del ämnesområden tidigare inte uppmärksammats av andra biståndsgivare har påverkat den svenska biståndsinriktningen. Detta gäller t. ex. beträffande familjeplaneringen.

Inledningen till förevarande avsnitt i statsverkspropositionen behandlar under rubriken "Svensk biståndspolitik i internationellt perspektiv" även vissa frågor rörande ländervalet i den bilaterala svenska biståndsverksamheten samt de svenska insatserna på industrialiseringens, familjeplaneringens och forskningens område. En redogörelse för statsverkspropositionens innehåll på dessa punkter lämnas i samband med behandlingen av motionerna.

Riktlinjer för Sveriges insatser inom ramen för det internationella utvecklingssamarbetet

1. Planeringsramar, anslagsutvecklingen och vägen till 1 %-målet

Propositionen

Sverige har sedan länge verkat för att i-länderna skall acceptera ett särskilt mål för det offentliga biståndet. FN har nu antagit ett sådant mål omfattande 0,7 % av bruttonationalprodukten med en tidsgräns satt år 1975. Även om vissa länder, i första hand de stora i-länderna, anförde invändningar mot beslutet, måste det betraktas som ett väsentligt framsteg i riktning mot en mer rättvisande redovisning av biståndsförflödet. Det bör noteras att det nämnda 0,7 %-målet hänför sig till faktiska utbetalningar, medan målet för den svenska biståndsplanen är att budgetanslag m. m. för biståndssändamål skall nå upp till 1 % av bruttonationalprodukten vid mitten av detta årtionde. Som ett led i förverkligandet av 1968 års biståndsplan har de totala biståndsanslagen ökat med omkring 25 % per budgetår. För budgetåret 1971/72 förordas en total ökning av biståndsanslagen med cirka 200 milj. kr. från drygt 800 milj. kr. till 1 miljard kr. Planeringen, främst avseende det direkta utvecklingssamarbetet, kräver att vissa minimiramar fastlägges. I enlighet med 1968 års riksdagsbeslut utformas planeringsramarna så att den fortsatta årliga anslagsökningen i absoluta tal blir minst lika stor som under det löpande budgetåret.

Planeringsramar för budgetåren 1971/72—1973/74

	Budgetår, milj. kr.				1971/72— 1973/74 Summa
	1970/71 Anslag	1971/72 Förslag	1972/73 Planeringsramar	1973/74	
Bidrag till internationella biståndsprogram	296	396	476	555	1 427
Bilateralt utvecklingssamarbete	476	572	685	800	2 057
Förvaltning, utbildning, rekrytering och information samt utredningsverksamhet m. m.	28	32	39	45	116
Totalt	800	1 000	1 200	1 400	3 600

Anslagsförslaget för budgetåret 1971/72 liksom planeringsramarna för följande år innebär att den multilaterala andelen skulle uppgå till omkring 40 %, dvs. en viss ökning jämfört med innevarande budgetår. Planeringsramarna är att betrakta som indikativa.

Motionsyrkandena

Utskottet har under förevarande punkt behandlat

dels motionen 1971: 472 av herrar Helén (fp) och Hedlund (c) i vad avser hemställan att riksdagen i skrivelse till Kungl. Maj:t begär att Kungl. Maj:t även i sin fortsatta planering av det svenska biståndet utgår från att det s. k. 1 %-målet skall vara uppnått senast 1974/75 samt att anslagstilldelningen för vart och ett av budgetåren fram till denna tidpunkt måtte avpassas till den jämnare stegringstakt som förordas i motionen (punkt 1),

dels motionen 1971: 685 av herr Åkerlind (m), vari hemställas att riksdagen beslutar att till det svenska u-hjälpsbiståndet föreslå för budgetåret 1971/72 900 milj. kr. samt att planeringsramarna för budgetåren 1972/73 och 1973/74 skall utgå från oförändrat bistånd.

Utskottet

Enligt det av riksdagen år 1968 fattade principbeslutet om utbyggnaden av det statliga utvecklingsbiståndet skulle statsmedel tillhandahållna genom budgetanslag m. m. för internationellt utvecklingssamarbete budgetåret 1974/75 uppgå till ett sammanlagt belopp som motsvarade 1 % av bruttonationalprodukten (BNP). Målet skulle nås genom successiv anslagsökning. Det beräknades att en ökningstakt motsvarande i genomsnitt 25 % per år skulle behövas. Utbyggnadsplanen innefattade emellertid inget definitivt ställningstagande till storleken av den årliga anslagsökningen. Den exakta anslagsökningen under de enskilda budgetåren skulle bli beroende på den ekonomiska utvecklingen. För att möjliggöra rationell och långsiktig planering beslutades emellertid en minimiram för biståndsvolymens upptrappning. Sålunda skulle höjningen varje enskilt år under planperioden i kronor räknat bli minst lika stor som höjningen under det närmast föregående budgetåret.

I motionen 1971: 472 hemställas beträffande 1 %-målet uppnående att riksdagen i skrivelse till Kungl. Maj:t begär att Kungl. Maj:t även i planering av det fortsatta biståndet utgår från att detta mål skall vara uppnått senast 1974/75.

Utskottet vill i detta sammanhang erinra om uttalandet i finansutskottets av riksdagen godkända betänkande 1971: 1, där det beträffande utvecklingsbiståndet sägs följande:

Riksdagen har här antagit en plan enligt vilken detta bistånd budgetåret 1974/75 skall uppgå till 1 % av bruttonationalprodukten. Utskottet noterar med tillfredsställelse att i linje med denna plan i årets statsverksproposition har föreslagits en ökning av anslagen för internationellt utvecklingsbistånd med 200 milj. kr. eller 25 %. Enligt utskottets mening är detta förenligt med strävandena att förbättra den svenska betalningsbalansen.

Förslagen i statsverkspropositionen ligger sålunda i linje med den av statsmakterna antagna utbyggnadsplanen som skall leda fram till 1 % målets uppnående senast 1974/75. Utskottet finner därför inte motiverat att ta upp denna fråga i en skrivelse till Kungl. Maj:t. Motionen 1971: 472 avstyrkes såvitt nu är i fråga.

I motionen 1971: 472 hävdas beträffande *stegringstakten i den årliga anslagsökningen* att hittills tillämpade riktlinjer avseende årliga ökningar om 25 % bör omprövas, eftersom man annars tvingas till en kraftig engångshöjning med 48 % under budgetåret 1974/75 för att den totala anslagsvolymen då skall nå 1 % av BNP. Motionärerna framhåller att en jämn ökning skulle komma att med utgångspunkt i långtidsutredningens beräkningar kräva en årlig anslagsökning på omkring 35 % från och med budgetåret 1972/73. Motionen utmynnar, såvitt nu är i fråga, i förslaget att anslagstilldelningen skall avpassas till den jämnare stegringstakt som förordas i motionen.

Utskottet anser att en ökning av biståndsanslagen i den takt som hittills har följts med all sannolikhet kommer att nödvändiggöra en kraftig anslagshöjning budgetåret 1974/75. I statsutskottets utlåtande 1969: 82 förklarades att det vore olyckligt om det slutliga genomförandet av 1 %-planen skulle sättas i fara inför en dylik kraftig höjning i slutskedet. Utskottet fann det emellertid inte möjligt att fastställa vilken form av upptrappning av biståndsanslagen som vore bäst ägnad att förhindra en sådan kraftig höjning under planperiodens sista år. Olika antaganden kunde göras om tillväxttakten och om prisförändringar i den svenska ekonomin. Den lämpligaste fördelningen av anslagshöjningen på olika budgetår betingades i viss utsträckning av vilka antaganden som framstod som mest realistiska. Emellertid underströks vikten av att den fortsatta budgetplaneringen tog hänsyn till önskemålet om en någorlunda jämn höjning av biståndsanslagen.

I SIDA:s anslagsframställning påpekas att det, för att man inte skall tvingas sänka kraven på planering och kvalitet, skulle vara ändamålsenligt att genomföra höjningen av biståndsanslagen i jämnare takt. Enligt vad utskottet erfarit finns det emellertid ingenting som säger att en kraftig höjning mot planperiodens slut skulle sätta det organisatoriska genomförandet av 1 %-planen i fara, under förutsättning att förberedelserna för biståndsinsatser av ifrågavarande omfattning kan börja redan nu.

Utskottet anser emellertid önskvärt att Kungl. Maj:t eftersträvar en jämnare stegringstakt i anslagstilldelningen i den mån det allmänna budgetläget så tillåter. Avvägningen mellan anslagstilldelning för det expanderande utvecklingsbiståndet och för andra ändamål bör ske på ett sådant sätt att en fast ekonomisk grund skapas för en hög biståndsvolym som svarar mot Sveriges internationella åtaganden i samband med strategin för FN:s andra utvecklingsårionde.

Det ankommer på Kungl. Maj:t att framlägga förslag om den anslagshöjning som behövs för att uppnå 1 %-målet budgetåret 1974/75 i enlighet med de riktlinjer statsmakterna fastställde 1968. Utskottet anser att dessa riktlinjer förenar kravet på planmässig expansion med ett rimligt mått av flexibilitet. De lägger inga hinder i vägen för en anslagstilldelning i jämnare stegringstakt. Utskottet finner därför inte motiverat att föreslå en ändring av dessa riktlinjer.

Vad utskottet sålunda anfört torde böra ges Kungl. Maj:t till känna.

Motionen 1971: 685 förordar att anslagen för utvecklingsbistånd skall budgetåret 1971/72 höjas med 100 milj. kr. mindre än vad som föreslås i statsverkspropositionen och att planeringsramen för budgetåren 1972/73—1973/74 skall utgå från oförändrat bistånd.

Utskottet konstaterar att yrkandena i motionen 1971: 685 är oförenliga med de av riksdagen år 1968 antagna principerna för de svenska biståndsinsatsernas ökning, varför motionen avstyrkes.

Utskottet hemställer

1. att riksdagen beträffande frågan om en skrivelse till Kungl. Maj:t om tidpunkten för 1 %-målets uppnående avslår motionen 1971: 472, såvitt nu är i fråga,
2. att riksdagen beträffande stegringstakten i det svenska utvecklingsbiståndet fram till 1 %-målets uppnående 1974/75 med avslag på motionen 1971: 472, såvitt nu är i fråga, som sin mening ger Kungl. Maj:t till känna vad utskottet anfört,
3. att riksdagen beträffande planeringsramarna för utvecklingsbiståndet fram till 1973/74 avslår motionen 1971: 685.

2. Biståndspolitikens långsiktiga inriktning och utformning

Motionsyrkandena

I detta sammanhang har utskottet behandlat

dels motionen 1971: 175 av herr Bohman m. fl. (m) i vad avser hemställan att riksdagen måtte i skrivelse till Kungl. Maj:t hemställa att en parlamentarisk beredning tillsättes med uppdrag att utarbeta riktlinjer för den långsiktiga utvecklingen av det svenska biståndet på grundval av de erfarenheter som hittills vunnits (punkt 1),

dels motionen 1971: 472 av herrar Helén (fp) och Hedlund (c) i vad avser hemställan att en parlamentarisk beredning tillsättes med uppgift att göra en översyn av det svenska biståndsarbetets inriktning, varvid beaktas såväl utformningen av det tekniska och finansiella stödet som riktlinjerna för den svenska handelspolitiken visavi u-länderna och förutsättningarna för den svenska näringslivets och frivilligorganisationernas medverkan i svensk biståndspolitik (punkt 3),

dels motionen 1971: 665 av herr Andersson i Nybro m. fl. (c) i vad

avser hemställan att riksdagen i skrivelse till Kungl. Maj:t begär att parlamentariskt sammansatta kommittéer ges i uppdrag att göra en översyn av det svenska biståndets mål och inriktning (punkt 1).

Utskottet

Motionen 175 pläderar för en helhetssyn på den svenska biståndsverksamheten. Denna måste, utöver det direkta statliga stödet över budgeten, omfatta åtgärder på det handelspolitiska området, näringslivets investeringar, missionens och de humanitära organisationernas verksamhet samt inte minst samordning av dessa insatser. FN-strategins mål bör omsättas i praktisk handling. Motionen diskuterar planen för det svenska utvecklingsbiståndets ökning och fäster uppmärksamheten vid de administrativa svårigheter som storleken av det erforderliga anslaget mot periodens slut kan medföra. Förberedelser bör i en nära framtid inledas för att få en ram för biståndsverksamhetens omfattning och inriktning under åren närmast efter 1974/75.

I motionen 472 framhålls att mittenpartierna två år i rad framfört krav på en allmän översyn av den svenska biståndspolitiken. Avsikten med en sådan översyn skulle inte vara att starta en stor förutsättningslös utredning med den förlamande effekt på arbetet inom SIDA som en sådan kunde få. De allmänna riktlinjerna för den svenska biståndspolitiken ifrågasätts ej. Däremot krävs en omfattande inventering av aktuella problemställningar kring biståndspolitikens utformning, inte minst för att få ökad kunskap om i vilken utsträckning den allmänna målsättningen för vår biståndspolitik realiseras. Några av de områden som motionärerna anser särskilt bör granskas är resultatvärderingens organisation och omfattning, information om svensk biståndspolitik och om situationen i u-länderna, handelspolitiken gentemot u-länderna, det svenska näringslivets och frivilligorganisationernas medverkan i utvecklingssamarbetet.

Motionen 665 uppställer inför 1970-talet ett antal prioriteringar för Sveriges bidrag till utvecklingssamarbetet. Vi skall inrikta oss på en fortsatt betydande satsning på utvecklingsbistånd. Underutvecklingen är ett globalt problem, och något motsatsförhållande mellan inrikespolitik och en aktiv biståndspolitik bör därför inte finnas. Forskningen beträffande underutvecklade regioner bör ökas. Bistånd bör lämnas på sådant sätt att det ej kan missbrukas. Biståndet bör avse hälsovård kombinerat med familjeplanering, utbildning, väl integrerad småindustri, landsbygdsutveckling i kooperativa former etc. Förutsättningar bör skapas för att fler skall kunna delta i biståndsarbetet. Informationen bör förstärkas bl. a. för att motivera den allmänna opinionen för ökade biståndsinsatser.

Utskottet erinrar om att riksdagen under senare år har avslagit motioner med krav på utredningar om biståndspolitikens inriktning och

utformning. I statsutskottets utlåtande 1970: 84 över motionsyrkanden motsvarande dem som i år framförts i motionerna 1971: 175 och 1971: 472 sades bl. a.:

Av 1968 års riksdag fattades på grundval av propositionen 1968: 101 ett praktiskt taget enhälligt beslut rörande de stora linjerna för den svenska biståndspolitikens inriktning och utformning under de närmaste åren. Mera markerade meningsskiljaktigheter rådde vid detta tillfälle endast beträffande tidpunkten för det s. k. 1 %-målets uppnående. En höggradig enighet kunde sålunda inregistreras beträffande biståndsprogrammets motiv och mål, om valet mellan olika biståndsvägar och om nödvändigheten av samordning och integration, om utvecklings-samarbetets medel och metoder, om biståndets ämnes- och länderinriktning etc. De beslut som i enighetens tecken då fattades i dessa principfrågor innebar vidare att de riktlinjer för svensk biståndspolitik, som angetts av statsmakterna sex år tidigare på basis av prop. 1962: 100, vilken hade föregåtts av ett brett och inträngande utredningsarbete, på det hela taget bekräftades och fullföljdes. Man kan därför konstatera att den svenska biståndspolitikens till sin allmänna utformning och inriktning sedan sin begynnelse präglats av stor kontinuitet och stadga. Beständigheten i de stora dragen har likväl inte hindrat att biståndspolitikens med ledning av de praktiska erfarenheter som successivt vunnits och i anslutning till den internationella utvecklingsdebatten på vissa punkter fortlöpande kunnat modifieras, preciseras och vidareutvecklas. Ett flertal utredningar rörande speciella biståndsområden och -former har genomförts. Statsmakternas inställning till de biståndspolitiska frågorna har varit pragmatisk och öppen för nya idéer. Regering och riksdag har aktivt sökt att befrämja den offentliga debatten och informationen kring dessa spörsmål och har därför välkomnat den breddning och fördjupning som biståndsdiskussionen kunnat uppvisa under senare år. Också de politiska partierna och de stora folkrörelserna har genom egna utredningar, analyser och förslag berikat denna debatt. Av särskilt värde från denna synpunkt är även att SIDA:s styrelse genom sin samsammansättning är förankrad i såväl folkrörelser som näringsliv och politiska partier och att värdefulla impulser och sakkunskap från dessa olika håll, som är av stor betydelse för biståndsverksamhetens utformning, på så sätt kommer verket direkt till godo.

Utskottet fann mot denna bakgrund inte motiverat att tillstyrka föreliggande motionsyrkanden om tillsättande av en parlamentarisk beredning för översyn av det svenska biståndsarbetets inriktning.

Målet för den långtidsplan som statsmakterna antog 1968 är att andelen till biståndssändamål på statens budget skall motsvara 1 % av BNP budgetåret 1974/75. Ett väsentligt element i långtidsplanen är systemet med planeringsramar för det samlade biståndsprogrammet under tre budgetår. Planeringsramarna kommer i 1972 års statsverksproposition att avse budgetåren 1972/73—1974/75, dvs. långtidsplanens sista treårsperiod. Överväganden rörande utvecklingsbiståndets långsiktiga utformning och inriktning kommer därför att aktualiseras 1972. Vissa viktiga frågor är för närvarande föremål för utredning eller kom-

mer att utredas inom en nära framtid. En utredning om meritvärdet av anställning inom biståndsverksamheten i u-länder m. m. pågår för närvarande inom finansdepartementet. Utredningen rörande SIDA:s organisation och arbetsformer väntas resultera i att ett ramförslag till ny SIDA-organisation kan framläggas under hösten 1971. Den fyraårsplan för informationsverksamhetens framtida omfattning och innehåll, som nu utarbetas inom SIDA, väntas kunna framläggas i SIDA:s anslagsframställning hösten 1971. Sakkunniga kommer att under den närmaste tiden tillkallas för att studera frågor som rör inriktningen och organisationen av forskning med anknytning till de fattiga ländernas utveckling. Utrikesdepartementets kapacitet för utredningar beträffande u-landsproblematiken har avsevärt ökat genom den under 1970 genomförda förstärkningen av departementets avdelning för internationellt utvecklingssamarbete.

FN:s utvecklingsprogram (UNDP) har nyligen varit föremål för granskning i Jackson-utredningen. Arbetet inriktas nu på genomförandet av de reformer som beslutats av FN-systemets biståndsverksamhet. Även inom internationella utvecklingsfonden (IDA) diskuteras vissa reformförslag.

Utskottet förutsätter att de utredningar som sålunda pågår beträffande vissa frågor rörande det svenska utvecklingsbiståndet slutföres snarast möjligt. Dessa utredningar liksom reformarbetet inom de internationella biståndsorganisationerna kan väntas ge material av betydelse för riksdagens bedömning av hithörande frågor. På grundval därav bör riksdagen nästa år kunna ta ställning till frågan om tillsättandet av en utredning av det svenska utvecklingsbiståndets inriktning och utformning efter budgetåret 1974/75.

Utskottet kan mot denna bakgrund inte finna motiverat att tillstyrka yrkandena i motionerna 1971: 175, 1971: 472 och 1971: 665 om att riksdagen i år skall begära en utredning med parlamentarisk sammansättning om biståndspolitikens inriktning och utformning.

Utskottet hemställer

att riksdagen avslår motionerna 1971: 175, 1971: 472 och 1971: 665
i vad avser översyn av riktlinjerna för det svenska biståndsarbetet.

3. Biståndets länderinriktning

Propositionen

Det måste anses väsentligt att samarbetet mellan givare och mottagare på utvecklingsområdet kan baseras på en grundläggande samstämmighet i fråga om värderingar och målsättning. Rena effektivitetsskäl talar för detta. När givarlandets mål för utvecklingssamarbetet står i samklang med de resultat mottagarlandet eftersträvar i sin praktiska politik ökar

förutsättningarna för att de enskilda biståndsinsatserna skall bli meningsfulla delar av en sammanhållen utveckling. Strategin innebär ett framsteg genom att den bekräftar nödvändigheten av detta samspel mellan i- och u-ländernas åtgärder.

Mot denna bakgrund kan man se frågan om de svenska utvecklingsinsatsernas inriktning på såväl ämnesområden som länder. För att pröva i vilken utsträckning våra insatser stimulerar mottagarländernas egna utvecklingsansträngningar och bidrar till ekonomisk och social utjämning fordras en bedömning av dessa länders utvecklingspolitik. Den precisering av principerna för ländervalet i den bilaterala svenska biståndsverksamheten som gjordes i föregående års statsverksproposition och som vann anslutning i riksdagens beslut är således en konsekvens av våra allmänna mål för utvecklingssamarbetet med de fattiga länderna.

Vid samma tillfälle betonades, och detta underströks ytterligare av riksdagen (SU 1970: 84, rskr. 191), att den förskjutning i det direkta biståndets inriktning, som följer av att nya insatser görs i första hand i länder som i sin egen politik eftersträvar ekonomisk och social utjämning, bör ske gradvis och att principen om en långsiktig planering av biståndet ligger fast. Detta följer f. ö. redan av den planeringsteknik med fastställda flerårsplaner som tillämpas. Den inriktning av biståndsverksamheten som följer av de redovisade riktlinjerna kommer således att först om några år ge mer bestämda utslag i siffrorna för resursöverföringar till olika länder.

Motionsyrkandena

I detta sammanhang har utskottet behandlat

dels motionen 1971: 175 av herr Bohman m. fl. (m) i vad avser hemställan att riksdagen måtte i skrivelse till Kungl. Maj:t uttala att svenskt biståndsarbete framför allt bör inrikta sig på de särskilt fattiga u-länderna och att följaktligen ökat bistånd till Cuba icke bör komma i fråga (punkt 2) samt uttala att den föreslagna hjälpen till Vietnam skall omfatta såväl Nord- som Sydvietnam (punkt 3),

dels motionen 1971: 472 av herrar Helén (fp) och Hedlund (c) i vad avser att vad som anförts i motionen beträffande ländervalet, bl. a. innebärande att Sverige inte bör avbryta biståndssamarbetet med de nuvarande mottagarländerna ges Kungl. Maj:t till känna (punkt 2) samt att SIDA får i uppdrag att på sätt som anges i motionen lägga fram förslag till ökade svenska biståndsinsatser i Zambia och Botswana (punkt 9),

dels motionen 1971: 473 av herr Regnéll m. fl. (m, s, c), vari hemställas att riksdagen vid behandlingen av de föreslagna riktlinjerna för bilateralt utvecklingssamarbete ger Kungl. Maj:t till känna vad i motionen anförts,

dels motionen 1971: 664 av herr Ahlmark m. fl. (fp), vari yrkas att riksdagen i skrivelse till Kungl. Maj:t hemställer att SIDA får i uppdrag

att göra upp en plan för väsentligt ökat bistånd till Zambia och Botswana, utöver de planeringsramar som angivits i SIDA:s petita,

dels motionen 1971: 670 av herr Hellström m. fl. (s), vari hemställes att riksdagen i skrivelse till Kungl. Maj:t ger till känna vad i motionen anförts beträffande humanitärt bistånd till de av den provisoriska revolutionära regeringen i Sydvietnam administrerade områdena,

dels motionen 1971: 672 av herr Hermansson i Stockholm m. fl. (vpk), vari föreslås att riksdagen med bifall till förslaget i propositionen 1 om anslag under 3:e huvudtiteln (bil. 5, s. 42) på sammanlagt 75 milj. kr. för bidrag till Demokratiska republiken Vietnam måtte besluta att detta i sin helhet skall kunna utgå under budgetåret 1971/72 samt att ingen ränta eller återbetalningsskyldighet skall förekomma, att riksdagen på samma villkor såsom förslagsanslag anvisar 75 milj. kr. till republiken Sydvietnams provisoriska revolutionära regering,

dels motionen 1971: 675 av herr Hermansson i Stockholm m. fl. (vpk), vari föreslås att riksdagen såsom förslagsanslag anvisar sammanlagt 20 milj. kr. till Cuba.

Utskottet

Principerna för länderinriktningen togs upp i 1970 års statsverksproposition och behandlades i statsutskottets utlåtande 1970: 84 som riksdagen enhälligt godkänt. Ur detta utlåtande må följande citeras:

I propositionen uttalas att den ledande principen, då tillfälle ges till en utvidgning eller förnyelse av den länderkrets till vilken det direkta biståndet koncentreras, och vid fördelningen av biståndet mellan dessa länder bör vara att främja uppnåendet av det dubbla mål som uppställts för vårt utvecklingssamarbete med u-länderna. Det är därför naturligt att Sverige i första hand söker samarbeta med länder, vilkas regeringar i sin ekonomiska och sociala politik strävar efter att genomföra sådana strukturförändringar som skapar förutsättningar för en utveckling präglad av ekonomisk och social utjämning. Vid utbyggandet av vårt direkta bistånd bör vi därför enligt propositionen gradvis åstadkomma en förskjutning, så att nya insatser i första hand kommer i fråga i sådana länder.

Utskottet är medvetet om att såväl ländervalet som utformningen av de enskilda biståndsinsatserna har betydelse för möjligheterna att förverkliga de uppställda målen för svensk biståndspolitik och att erhålla största möjliga effekt av de enskilda insatserna. En långsiktig planering av biståndsinsatserna är under alla förhållanden nödvändig. Vad som i propositionen särskilt anförts om ländervalet innebär inte heller ett övergivande av principen om en långsiktig planering av det bilaterala biståndet. Som konsekvens härav kan det i praktiken endast bli fråga om en gradvis förskjutning av biståndsinsatsernas fördelning mellan mottagarländerna. Propositionen aktualiserar inte heller ett avbrytande av biståndssamarbetet med något av de nuvarande mottagarländerna. Utskottet utgår från att den svenska biståndspolitikens målsättningar är möjliga att uppnå i länder med olika politiska och ekonomiska system. Utskottet kan mot bakgrund härav och med beaktande av de synpunkter

som utskottet anfört ge sin anslutning till propositionens uttalande vad avser länderval och förskjutning vid utbyggandet av Sveriges direkta bistånd.

Utskottet kan i detta sammanhang även ansluta sig till SIDA:s bedömning av hur bistånd från Sverige skall komma de breda befolkningslagren i de fattiga länderna till godo och medverka till social och ekonomisk utjämning i mottagarländerna. Biståndsinsatser inom jordbruk, vattenförsörjning, hälsovård och familjeplanering, skolbyggande och yrkesutbildning bör, såsom styrelsen framhåller i sin senaste anslagsframställning, utformas så att de direkt når gemene man i samhället. Varje överföring av finansiella resurser förutsätter insyn i medlens användning i enlighet med de avtal som överenskommits mellan parterna. Genom en sådan utformning bör även den kulturella och politiska utvecklingen i de fattiga länderna på sikt påverkas på det sätt som är önskvärt. Den samhällsutveckling i demokratisk riktning, som de svenska insatserna inom utvecklingssamarbetet enligt statsmakernas uttalanden skall medverka till, befordras genom att möjligheter skapas till utveckling och arbete och genom att befolkningstillväxten hålls tillbaka så att en snabbare standardhöjning möjliggörs.

Utskottets ställningstagande överensstämmer med uttalandet i motionerna I: 450 och II: 497 att våra projekt naturligtvis måste få en inriktning, som gör att insatsen bidrar till en bred ekonomisk och social utveckling till gagn för den stora massan av folket. Som framhålls i de nämnda motionerna varierar möjligheterna att bedöma resultatet beroende på vilken typ av projekt det gäller. Det är också klart att utsikterna till goda resultat kan vara beroende av i vilket land insatsen görs. Det finns länder vilkas regimer inte i första hand är inriktade på att utnyttja biståndssamarbetet för att höja folkets sociala och ekonomiska standard. I andra fall kan en bristfällig förvaltning göra att mottagarlandet inte uppfyller sin del av ett ingånget avtal och att insatsen av det skälet inte når avsett resultat. Återigen i andra fall kan regimen ha en klart uttalad vilja att åstadkomma sociala effekter, men svårigheter av annan art gör att resultaten ändå blir dåliga. Exempel på länder där det råder i alla avseenden ideala förhållanden finns knappast. Utskottet kan på samtliga ovan angivna punkter instämma i motionernas uttalanden.

Till dessa i motionerna I: 450 och II: 497 anförda synpunkter vill utskottet lägga, att omfattningen och varaktigheten av svenskt bilateralt utvecklingsbistånd givetvis måste betingas av i vilken mån biståndet kan väntas bidra till de uppställda målsättningarnas förverkligande. Det ställer sig ofta svårt att på ett tidigt stadium förutsäga att så blir fallet. U-landsregimer som betecknar sig själva som progressiva och inleder ambitiösa utvecklingsprogram kan drivas att revidera sin politik eller störtas av grupper med mindre tilltalande målsättningar. Eftersom biståndspolitikerna måste arbeta på lång sikt, kan ett projekt inte lämpligen avbrytas på grund av sådana förändringar. Omvänt kan regimer, som framstår som föga framstegsvänliga, genom kontakt med olika biståndsgivare förmås att inleda program som på lång sikt kan ha positiva effekter. En schematisk uppdelning av u-länderna under olika etiketter är sålunda vanskelig.

Även om man beaktar ovan anförda reservationer och nyanseringar, synes det dock möjligt att uppställa vissa principer för ett lämpligt länderval, då en utvidgning av mottagarkretsen blir aktuell. I de fall då

ett u-land sedan länge har behärskats av en regim som har visat sig ointresserad av en både ekonomisk och social utveckling finns det skäl att visa återhållsamhet i fråga om nya svenska biståndsinsatser. I de fall då starka indicier talar för att en u-landsregim allvarligt strävar till ekonomisk och social utjämning och har realistiska förutsättningar att samtidigt öka den allmänna utvecklingstakten, om den får bistånd utifrån, kan det vara särskilt befogat för vårt land att underlätta dess strävanden.

Sammanfattningsvis vill utskottet betona riskerna med att döma u-ländernas interna politik efter dagslägets växlingar. Det svenska utvecklingssamarbetet skall syfta till reformer på lång sikt i en riktning, som är förenlig med våra ideal om social och ekonomisk rättvisa och om allas delaktighet i kulturen och i samhällets styrelse. När statsmakterna har att ta ställning till en utvidgning av mottagarkretsen för bilateralt bistånd, bör de främst välja länder som förenar fattigdomens och underutvecklingens behov med framstegsvilja och utvecklingskraft. Från allmän utjämningssynpunkt ställer det sig naturligt att utvälja särskilt fattiga länder som mottagare av svenskt bistånd, men detta innebär inte att sådant bistånd endast skall vara förbehållet de allra fattigaste länderna. En liknande tankegång synes SIDA:s styrelse i sin anslagsframställning ha velat ge uttryck åt.

Den syn på utvecklingssamarbetet som ligger till grund för de av riksdagen 1970 fastställda principerna för länderinriktningen synes stå i samklang med FN-strategin för det andra utvecklingsåriondet, vilken antogs av FN:s generalförsamling vid dess senaste möte. I strategin understryks att utvecklingens yttersta mål måste vara att åstadkomma en fortgående förbättring av individens levnadsförhållanden och att låta framstegen komma alla till godo. Därför är det nödvändigt att få till stånd en rättvisare fördelning av inkomster och förmögenheter i syfte att främja såväl social rättvisa som effektiv produktion, att avsevärt höja sysselsättningen, att nå ett större mått av inkomstrygghet samt att vidga och förbättra möjligheterna till utbildning, hälsovård, näringstillförsel, bostäder och social välfärd, liksom att skydda miljön. Kvalitativa och strukturella samhällsförändringar måste således gå hand i hand med snabb ekonomisk tillväxt och existerande skillnader — regionala, sektoral och sociala — bör minskas avsevärt. Dessa mål är på samma gång avgörande förutsättningar för utvecklingen och dennas slutresultat. De bör därför ses som integrerade delar i samma dynamiska process och kräver ett enhetligt synsätt. Strategin betonar vidare nödvändigheten av att utvecklingssamarbetet genomförs i en anda av konstruktivt samförstånd och samarbete mellan regeringarna, baserad på ömsesidigt beroende av varandras intressen och ägnad att främja ett rationellt system för internationell arbetsfördelning samt återspeglade deras politiska vilja och gemensamma föresats att uppnå dessa syften och målsättningar.

De motionsyrkanden som tidigare nämnts avser dels principerna för länderinriktningen, dels biståndsinsatser i enskilda länder bl. a. nya mottagarländer, dvs. sådana som inte hittills mottagit svenskt bistånd annat än i relativt ringa omfattning.

I motionen 472 framhålles beträffande *principerna för länderinriktningen* att motiv inte finns för någon systematisk nedtrappning av de svenska biståndsinsatserna i nuvarande mottagarländer. En sådan avveckling skulle inte bara utgöra ett svek mot de människor som genom de svenska insatserna börjar uppnå dragligare levnadsbetingelser utan också mot de framstegsvänliga krafter för vilka de svenska insatserna inneburit stöd och inspiration. Motionen utmynnar, såvitt nu är i fråga, i en hemställan att vad som anförts i motionen beträffande ländervalet bl. a. innebärande att Sverige icke bör avbryta biståndssamarbetet med de nuvarande mottagarländerna ges Kungl. Maj:t till känna.

Utskottet erinrar om att de principer för biståndets länderinriktning som riksdagen fastställt 1970 enligt ovan citerade utskottsutlåtande ger grund för fortsatt biståndssamarbete med nuvarande mottagarländer. Något förslag av annan innebörd har ej förelagts riksdagen. Utskottet finner att det sålunda ej föreligger anledning att ge Kungl. Maj:t till känna vad som i motionen 472 anförts beträffande ländervalet, varför motionen avstyrkes.

I motionen 473 anföres bl. a. att de speciellt gynnsamma förutsättningar för goda resultat som föreligger i fråga om länder där Sverige hos myndigheter och befolkning blivit ett välkänt begrepp bör beaktas vid överväganden kring utvecklingshjälpens länderinriktning. Motionen hemställer att riksdagen vid behandling av de föreslagna riktlinjerna för bilateralt utvecklingssamarbete ger Kungl. Maj:t till känna vad i motionen anförts.

Utskottet finner det självklart att biståndsinsatser underlättas av att nära och vänskapliga förbindelser råder mellan Sverige och mottagarlandet. Det är emellertid inte förenligt med de av riksdagen fastställda kriterierna för valet av mottagarländer att fästa avgörande vikt vid existensen av bilaterala vänskapsband, de må sammanhånga med traditionella handelsförbindelser, turism eller andra gemensamma intressen. Inte heller skulle en sådan praxis ligga i linje med FN:s strategi för det andra utvecklingsåriondet, vilken betonar utvecklingssamarbetets globala aspekter och syftar till att nå fram till ett rationellt system för internationell arbetsfördelning. Det får dessutom förutsättas, att biståndsinsatser i många fall är särskilt ägnade att främja vänskapliga förbindelser mellan givare och mottagare samt att åstadkomma ett närmande dem emellan i fråga om värderingar och målsättning. Med hänvisning härtil avstyrkes motionen 1971: 473.

Ovan refererade yrkanden i motionerna 175, 670, 672 och 675 berör *planeringen av biståndsinsatser i nya mottagarländer*.

Den långtidsplan som statsmakterna antog 1968 bygger på principen om koncentration i det svenska biståndets länderinriktning. Enligt långtidsplanen kan emellertid, när ökningen av biståndsresurser efter hand

blir mera betydande, en försiktig utvidgning av kretsen av sådana länder bli möjlig utan att effektiviteten fördenskull eftersätts.

Utan att huvudprincipen om biståndets koncentration åsidosätts, kan de växande planeringsramarna för det svenska utvecklingsbiståndet redan nu aktualisera frågan om biståndsinsatser i nya mottagarländer. Riksdagen har tidigare förordat (SU 1969: 82) att en pragmatisk handlingslinje därvid bör följas, så att biståndsmyndigheten till en början försöksvis engagerar sig i nya länder i samarbete med FN-organ som redan är verksamma där. Biståndsmyndigheten kan därigenom successivt vinna erfarenheter av lämpligheten av direkta svenska insatser i större skala, utan att man fördenskull hos vederbörande regering väcker förväntningar om att Sverige skall binda sig för ett omfattande långsiktigt bistånd. Ett sådant engagemang måste nödvändigtvis föregås av grundliga utredningar och analyser som i praktiken endast kan utföras av statliga myndigheter.

Det är emellertid angeläget att riksdagen i lämpliga former delges en helhetsbild av den planering som pågår för att, med tillämpning av de tidigare fastställda principerna, utvidga kretsen av länder som mottar svenskt bistånd. På grundval av en sådan redovisning av planeringen kommer riksdagen att kunna ta ställning till konkreta förslag om utvidgning av mottagarkretsen.

Vad utskottet sålunda anfört bör ges Kungl. Maj:t till känna.

Motionerna 175, 472, 664, 670, 672 och 675 berör *biståndsinsatser i enskilda länder*.

I motion 175 hemställes, under åberopande av principen att svenskt bistånd framför allt bör inrikta sig på de särskilt fattiga länderna, att ökat bistånd till Cuba inte bör komma i fråga.

Riksdagen har 1970 uttalat, såsom framgår av ovan citerade utskottsutlåtande, att det från allmän utjämningssynpunkt ställer sig naturligt att utvälja särskilt fattiga länder som mottagare av svenskt bistånd men att detta inte innebär att biståndet skall vara förbehållet endast dessa länder. Utskottet finner att inte heller FN-strategin har en så snäv syftning. Med hänvisning till vad som nu anförts och av de principiella skäl som tidigare nämnts avstyrkes motionen 175, i vad den avser biståndet till Cuba.

I motionen 675 föreslås att riksdagen såsom förslagsanslag anvisar sammanlagt 20 milj. kr. till Cuba. 1970 uttalade statsutskottet (SU: 84) i sitt av riksdagen godkända utlåtande, att utskottet ingalunda utesluter att ett väsentligt större utvecklingssamarbete med Cuba under kommande år kunde bli möjligt och motiverat. Utskottet förutsatte dock att frågan i första hand bedömdes av SIDA och Kungl. Maj:t.

Av statsverkspropositionen framgår att det svenska stödet till Cuba bl. a. innefattar ett projekt i samverkan med UNESCO, för vilket det

svenska stödet beräknas till drygt 10 milj. kr. under en femårsperiod. Biståndsmyndigheten planerar för närvarande vissa ytterligare biståndsinsatser i landet. Mot denna bakgrund och av de principiella skäl som tidigare nämnts avstyrker utskottet motionen 675.

I motionen 175 hemställas att riksdagen måtte i skrivelse till Kungl. Maj:t uttala att den föreslagna hjälpen till Vietnam skall omfatta såväl Nord- som Sydvietnam.

I motionen 670 pläderas för större humanitära insatser i de områden i Sydvietnam, som kontrolleras av den provisoriska revolutionära regeringen.

I motionen 672 föreslås att riksdagen under budgetåret 1971/72 anvisar 75 milj. kr. för bidrag till Demokratiska republiken Vietnam på i motionen angivna villkor samt 75 milj. kr. till Republiken Sydvietnams provisoriska revolutionära regering på samma villkor.

I statsverkspropositionen meddelas beträffande bistånd till Demokratiska republiken Vietnam att för budgetåret 1971/72 beräknas motsvarande belopp som för föregående budgetår, då 25 milj. kr. anvisades för humanitärt bistånd att utgå under budgetåret och 50 milj. kr. att utnyttjas för återuppbyggnadsarbete efter krigets slut. Dessa anslagsberäkningar utgör en tillämpning av riksdagens beslut om hjälpen till Vietnam.

Beträffande biståndsverksamheten i Sydvietnam meddelas i statsverkspropositionen bl. a. att möjligheterna att förmedla humanitärt bistånd begränsas av det rådande stridsläget. Några belopp har ej angivits för insatser i Sydvietnam. Utskottet, som erinrar om riksdagens beslut år 1969 att biståndet skall avse både Nord- och Sydvietnam, har erfarit att utrymme för nya humanitära hjälpinsatser i Sydvietnam avseende både de av Republiken Vietnams regering och de av den provisoriska revolutionära regeringen kontrollerade områdena finns inom vederbörande anslag och att frågan om nya och ökade insatser aktualiserats i biståndsmyndighetens planering. Vid fördelningen av insatser mellan olika områden bör beaktas såväl det akuta biståndsbehovet som de insatser vilka andra länder gör i ifrågavarande områden.

Med hänvisning till vad som nu anförts avstyrker utskottet motionen 175, såvitt nu är i fråga, samt motionerna 670 och 672.

I motionen 472 hemställas att riksdagen i skrivelse till Kungl. Maj:t begär att SIDA får i uppdrag att på sätt som anges i motionen lägga fram förslag till ökade svenska biståndsinsatser i Zambia och Botswana. I motionen 664 yrkas att riksdagen i skrivelse till Kungl. Maj:t hemställer att SIDA får i uppdrag att göra upp en plan för väsentligt ökat bistånd till Zambia och Botswana. I motiveringarna åberopas bl. a. politiska skäl för de föreslagna insatserna, nämligen följdverkningarna av Rhodesia-konflikten, närheten till apartheid-regimerna i södra Afrika och Botswanas beroende av Sydafrika.

Frågan om biståndsinsatser i Zambia behandlades i statsutskottets utlåtanden 1969 och 1970, som riksdagen godkänt. 1970 uttalade statsutskottet bl. a. följande:

Utskottet är väl medvetet om Zambias utsatta position i södra Afrika liksom om de svårigheter av ekonomisk och annan natur som motionärerna riktat uppmärksamheten på. Zambia har snabbt kommit att inta en plats bland de länder till vilka Sverige koncentrerar sina bilaterala biståndsinsatser. Det svenska biståndet dit har t. v. så gott som helt utgått i form av förvaltnings- och annan expertis och av fredskårspersonal, och en avsevärd utvidgning av sådant personellt bistånd har förutsetts för de närmaste åren. Enligt vad utskottet erfarit har Zambia vid diskussioner och förfrågningar om bistånd från Sverige klart prioriterat personalbistånd framför andra biståndsformer. Indirekt har den svenska biståndskrediten i samfinansiering med Världsbanken/IDA till Tanzania för iståndsättning av den s. k. Tan-Zam-vägen givetvis även kommit Zambia till godo.

Zambia är med avseende på bruttonationalprodukt, naturresurser, exportintäkter, skuldsättning och tillflöde av utländskt offentligt kapital bättre ställt än angränsande länder i exempelvis östra Afrika. Med hänsyn till vad utskottet tidigare framhållit beträffande Zambias utsatta läge utgår utskottet ändå från att ev. ansökningar om svenskt kreditbistånd för infrastrukturella ändamål kommer att prövas i positiv anda.

Av SIDA:s anslagsframställning framgår att en väsentlig ökning av biståndet till Zambia planeras. Enligt vad utskottet erfarit har SIDA byggt ut sitt biståndskontor i Zambia. Utskottet anser att planeringen för ökade insatser därigenom underlättas. Även för biståndet till Botswana beräknas en betydande ökning. Med hänvisning till vad som nu anförts och av de principiella skäl som tidigare nämnts avstyrker utskottet motionen 472, såvitt nu är i fråga, och motionen 664.

Utskottet återkommer i samband med medelsanvisningen under punkten 13 (Bilateralt utvecklingssamarbete) till hemställan angående motionen 175, såvitt den avser bistånd till Cuba, samt motionerna 672 och 675.

Utskottet hemställer

1. att riksdagen beträffande planeringen av biståndsinsatser i nya mottagarländer som sin mening ger Kungl. Maj:t till känna vad utskottet anfört,
2. att riksdagen avslår motionen 1971: 472 i vad avser principerna för biståndets länderinriktning,
3. att riksdagen avslår motionen 1971: 175 i vad avser biståndet till Vietnam,
4. att riksdagen avslår motionen 1971: 472, i vad avser biståndet till Zambia och Botswana, samt motionen 1971: 664,
5. att riksdagen avslår motionen 1971: 473,
6. att riksdagen avslår motionen 1971: 670.

4. U-landsinvesteringar, u-ländernas industrialisering, kapitalbildning i u-länderna m. m.

Propositionen

Riksdagen har uttalat sig för ökat bistånd på industrialiseringens område. En väsentlig ökning av åtagandena inom detta område äger också rum bl. a. genom nationella utvecklingsbanker. Återuppbyggnadsbiståndet till Demokratiska republiken Vietnam efter kriget kommer att främst avse det industriella området.

SIDA prövar även andra möjligheter att stödja u-ländernas industriutveckling, t. ex. genom att kombinera personella och finansiella resurser vid uppbyggande av småindustri. Härvid kan exempelvis s. k. industrial estates, dvs. industriområden som utnyttjas gemensamt av ett antal mindre företag, komma att ägnas uppmärksamhet. Styrelsen planerar vidare att i samverkan med olika myndigheter och organisationer närmare undersöka hur man skall kunna tillgodogöra sig tillgänglig expertis i fråga om industriutveckling.

Motionerna

I detta sammanhang har utskottet behandlat

dels motionen 1971: 41 av herr Björk i Göteborg (s) vari hemställes att riksdagen i skrivelse till Kungl. Maj:t måtte anhänga om översyn av systemet med statliga investeringsgarantier för u-länder samt att riksdagen måtte uttala att statliga åtgärder syftande till att främja enskilda svenska företags intressen på u-landsmarknader bör övervägas endast inom ramen för av staten finansierade åtgärder för främjandet av svensk export,

dels motionen 1971: 175 av herr Bohman m. fl. (m) i vad avser hemställa att riksdagen måtte i skrivelse till Kungl. Maj:t hemställa att riktlinjer utarbetas för hur samarbetet mellan näringslivet och de biståndsgivande myndigheterna skall kunna utvecklas i enlighet med vad som anförts i motionen (punkt 8), att ett särskilt utvecklingsbolag för u-landsinvesteringar bildas enligt i motionen uppdragna riktlinjer (punkt 9), att investeringsgarantisystemet utsträcker och tillämpas på sätt som i motionen anföres (punkt 10),

dels motionen 1971: 472 av herrar Helén (fp) och Hedlund (c) i vad avser hemställa att riksdagen i skrivelse till Kungl. Maj:t begär att reglerna för investeringsgarantierna bör ändras så att dessa i princip skall kunna gälla för investeringar i alla länder som definitionsmässigt hänförs till u-länder (punkt 4), att en offentlig parlamentarisk utredning tillsätts med uppgift att på sätt som i motionen anges utreda förutsättningarna för

- a) en särskild fond för för-investeringsstudier i u-länderna,
- b) ett statligt svenskt investeringsbolag för u-landsinvesteringar, och

c) en fond att användas för att möta kreditkonkurrens från företag, vars hemlands regeringar lämnar räntesubventioner (punkt 5),

att vad som i övrigt anföres i motionen beträffande formerna för svenska privata u-landsinvesteringar m. m. måtte ges Kungl. Maj:t till känna (punkt 6), att SIDA får i uppdrag att på sätt som anges i motionen undersöka möjligheterna till svenska insatser för att främja sparandet i u-länderna (punkt 8).

Motionen 41 behandlar *investeringsgarantisystemet*. I motionen hänvisas till det socialdemokratiska partiets u-hjälpsprogram, vari uttryckes önskemål om visst samarbete mellan staten och svensk företagsamhet — privat, kooperativ eller offentlig — i syfte att främja u-ländernas utveckling. Ett sådant samarbete har också kommit till stånd på en del områden. Det uppstår emellertid besvärande gränsdragningsproblem när det gäller att utveckla detta samarbete. Ett skäl därtill är den allt klarare markeringen att endast offentligt bistånd bör betecknas som u-landsbistånd som bl. a. sagts i uttalanden av 1970 års riksdag. Motionären anser att orsaken till att det statliga garantisystemet för privata investeringar i u-länderna inte hittills haft någon stimulans-effekt torde vara att systemet uppställer vissa villkor avseende företagens sociala förpliktelser i u-länderna. Sverige bör i enlighet med riksdagens tidigare uttalanden verka för tillkomsten av ett internationellt investeringsgarantisystem. Främjande av det privata näringslivets medverkan till u-ländernas utveckling torde kunna ske i samband med de övriga exportfrämjande åtgärder som staten finansierar. Genom en sådan handläggning skapas möjligheter att diskutera en prioritering av åtgärder inriktade på u-landsmarknader i relation till andra marknader. Motionen utmynnar i förslag om översyn av det statliga garantisystemet och om ett uttalande av riksdagen att statliga åtgärder syftande till att främja enskilda svenska företags intressen på u-landsmarknader bör övervägas endast inom ramen för av staten finansierade åtgärder för främjande av svensk export.

I motionen 175 hävdas att det svenska investeringsgarantisystemet försetts med sådana begränsningar och villkor att det faktiskt ännu inte kommit till användning. Bl. a. finns det inte sakligt skäl till att systemet endast skall gälla de s. k. huvudmottagarländerna för svenskt bistånd. Prövningen får inte vara för restriktiv. Grundläggande för bedömningen bör vara u-landets egen mening, att investeringen är önskvärd och passar in i u-landets utvecklingsplan. Motionen utmynnar i en hemställan att investeringsgarantisystemet utsträcker och tillämpas på sätt som i motionen anförs.

I motionen 472 framhålles beträffande investeringsgarantisystemet att orsaken till att systemet inte kommit till praktisk användning är att det begränsas till att enbart gälla de länder som den bilaterala svenska u-hjälpen hittills koncentrerats till. Dessa är i regel små marknader för

svensk företagsamhet. Motionärerna hemställer att reglerna ändras så att garantier i princip skall kunna gälla investeringar i alla länder som definitionsmässigt hänföres till u-länder.

Motionen 175 innehåller förslag om bildandet av ett *utvecklingsbolag för investeringar i u-länderna*, ägt av staten och näringslivet gemensamt. Investeringsbenägenheten skulle kunna öka genom att kreditförsörjningen liksom kapitalanskaffningen blir enklare och att en jämnare riskfördelning skulle kunna erhållas. Inom ramen för ett utvecklingsbolag borde också en samverkan mellan SIDA och de u-landsinvesteringar företag kunna förenklas och effektiviseras. Genom ett sådant utvecklingsbolag skulle vi i vårt land få ökad förståelse för och kunskap om den betydelse som näringslivets investeringar har för u-länderna. Motionärerna hemställer att ett utvecklingsbolag bildas enligt i motionen uppdagna riktlinjer.

I motionen 472 framhålls att ett svenskt statligt utvecklingsbolag för u-landsinvesteringar skulle kunna bli ett verksamt medel att styra industrialiseringsinsatser till branscher och regioner, där de är särskilt angelägna ur utvecklingssynpunkt. En del av aktiekapitalet borde tillskjutas över statsbudgeten; i övrigt finge bolaget uppta lån för sin verksamhet. Bolaget borde arbeta i nära samverkan med SIDA och kunna stimulera privata svenska företag att delta med kapital och personal i projekt som helt eller delvis finansieras genom kreditstöd för bolaget. Särskilt kunde detta intressera sig för att investera i små och medelstora företag som beräknas få en från sysselsättningssynpunkt positiv effekt. I motionen hemställs att förslaget om ett statligt utvecklingsbolag utreds av en parlamentarisk utredning.

Liknande motioner om ett utvecklingsbolag avslogs av 1970 års riksdag. Statsutskottet framhöll i sitt utlåtande 1970: 84 att det rådde viss oklarhet om den närmare konstruktionen av och om uppgifterna för ett dylikt utvecklingsbolag.

Motionen 472 pläderar för inrättande av en särskild *statlig förinvesteringsfond* för förundersökningar av tänkbara industriprojekt i u-länderna. En större satsning skulle därigenom kunna ske inom den svenska biståndsverksamheten på förinvesteringsstudier, vilka är av stor betydelse för u-länderna när det gäller att kartlägga naturresurser och genomförbarheten av olika investeringsprojekt. Även om fondens inrättande och den större satsningen på förinvesteringsstudier kan väntas medföra att allt fler svenska företag erbjuder sina tjänster och därmed också får u-landserfarenhet, bör fondens medel ej vara knutna till svenska konsulttjänster. Principen om fri anbudsgivning bör sålunda kunna upprätthållas. Motionen utmynnar i en hemställan att förslaget om förutsättningarna för en särskild fond för förinvesteringsstudier i u-länderna utreds av en parlamentarisk utredning. Motsvarande mo-

tionsyrkande har avslagits av tre tidigare riksdagar. I statsutskottets utlåtande 1970: 84 erinrades om att behovet av stöd till förinvesteringsstudier redan delvis synes tillgodosett genom att en del av anslagsbeloppet för utvecklingskrediter regelmässigt beräknas för sådana ändamål, då uppdrag ges till främst svenska konsultföretag i samband med projektförberedelser och projektkontroll i direkt anslutning till svensk biståndskreditgivning.

Utskottet

I årets statsverksproposition beräknas 10 milj. kr. för projektförberedelser och projektkontroll.

Beträffande motionsyrkandena om investeringsgarantisystemet samt om bildandet av ett utvecklingsbolag och en förinvesteringsfond vill utskottet anlägga följande allmänna synpunkter. Gemensamt för dessa yrkanden är att de främst avser statliga åtgärder för främjande av privata industriinvesteringar i u-länderna.

Det framhålls i propositionen att den utbyggnad av u-ländernas industri som ägt rum inte har spelat den avgörande roll för den ekonomiska utvecklingen och för sysselsättningen som förutsetts. Industrialiseringen har främst kommit städerna till del och varit en angelägenhet för utländska företag, vilkas teknik varit anpassad i första hand till marknadsförhållandena i de rika länderna. Häri, och i produktionens inriktning, ligger en väsentlig orsak till att industrisektorn endast i begränsad utsträckning bidragit till en lösning av u-ländernas sysselsättningsproblem. Många u-länder utgår nu i sin planering från att utvecklingsansträngningarnas tyngdpunkt måste ligga på landsbygden, där majoriteten av befolkningen under lång tid framåt måste få sin försörjning. En ökning av jordbruksproduktionen är delvis beroende av existensen av en viss kapitalvaruindustri. Samtidigt är utvecklingen av vissa industrigrenar avhängig av en efterfrågan som måste komma via höjda och jämnare fördelade inkomster i jordbrukssektorn. Det bör då också vara möjligt för industrin att skapa fler arbetstillfällen genom arbetsintensiva produktionsmetoder.

Utskottet vill för sin del instämma i dessa synpunkter i propositionen, vilka bör utgöra en av utgångspunkterna för det svenska industrialiseringsbiståndet.

I motionsyrkanden vid 1970 års riksdag framhölls i detta sammanhang bl. a. önskvärdheten av en successiv tyngdpunktsförskjutning inom biståndspolitik, varvid bistånd till industriell verksamhet skulle ges samma vikt som övriga prioriterade ändamål. Bl. a. föreslog motionärerna att en lämplig samarbetsform för statliga, fackliga och kooperativa organisationer borde undersökas för att på bästa sätt tillvarata relevanta erfarenheter. Man borde enligt motionärerna överväga inrätta

en statlig konsultorganisation för studier och rådgivning liksom förmedling av tjänster och projektupphandling. Statsutskottet framhöll i sitt utlåtande 1970: 84 beträffande nämnda motioner bl. a. följande:

När det sedan gäller Sveriges bilaterala verksamhet på detta område och motionärernas förord för en successiv tyngdpunktsförskjutning så att bistånd till industriell verksamhet ges samma vikt som övriga prioriterade ändamål, så kan utskottet i huvudsak ansluta sig till yrkandets allmänna innebörd. Industrialiseringsbistånd bör enligt utskottets uppfattning få en växande betydelse inom den bilaterala svenska biståndsverksamheten. Det bör emellertid noteras att industriinriktat bistånd inte i obetydlig utsträckning redan förekommer. Man finner sålunda beträffande ämnesfördelningen av de svenska utvecklingskrediterna under perioden 1962/63—1958/69 att ca 25 % av samtliga bruttoåtaganden avsett industriområdet (att jämföras med 24 % för vägar och transporter, 19 % för vattenförsörjning på landsbygden, 14 % för jordbruk osv.). En än mer prononcerad relativ betoning av industrisektorn finner man vid studium av de utvecklingskrediter som är under aktuell planering t. o. m. budgetåret 1971/72. SIDA har i sin senaste anslagsframställning sagt sig avse att utvidga sitt stöd i olika former till u-ländernas industrialisering, under förutsättning att nödiga personalresurser görs tillgängliga.

Utgångspunkten på detta liksom på andra områden är dock — och måste vara — mottagarländernas egna behov och den prioritering de själva fastställt. Såsom redan framhållits och som erfarenheten bl. a. inom FN:s industriorganisation lärt, har det ofta visat sig svårt att utan omfattande förstudier och expertrådgivning utforma och få fram projekt som ägnar sig för direkt kapitalbistånd utifrån. De nationella utvecklingsbankerna eller -bolagen torde framgent komma att spela en alltmer betydande roll både som förmedlare av biståndsmedel och för att mobilisera inhemskt och utländskt privatkapital. Behovet av expertbistånd på industriområdet är emellertid mycket stort och kommer av allt att döma att göra sig alltmer gällande framöver.

Utskottet vill ansluta sig till motionärernas uttalande att svensk erfarenhet av statlig och kooperativ företagsamhet bör delges våra mottagarländer i den utsträckning dessa har intresse därav. Det är därvid även naturligt att man söker sig fram till en lämplig samarbetsform för statliga, fackliga och kooperativa organisationer för att på bästa sätt tillvarata relevanta erfarenheter, såsom motionärerna även framhållit. Utskottet saknar emellertid möjlighet att ange den institutionella form en sådan samverkan mellan olika intressenter lämpligen bör ta. Den ledningsgrupp för biståndsverksamhetens organisation som nyligen tillsatts bör kunna ägna uppmärksamhet även åt denna fråga.

De frågeställningar som sålunda berördes i statsutskottets utlåtande 1970: 84 har behandlats och blivit föremål för åtgärder inom Kungl. Maj:ts kansli och SIDA.

SIDA främjar u-ländernas industrialisering och stöder deras exportansträngningar bl. a. genom omfattande utvecklingskrediter för industriella ändamål. Av SIDA:s petita framgår dessutom att ökade insatser förbereds för industrialiseringsbistånd. Bl. a. planerar SIDA att i samverkan med svenska myndigheter och organisationer, som har speciellt

intresse för u-ländernas industriutveckling till sig knyta en grupp industriexperter. En sådan grupps första uppgift skulle bli att samla in material från internationella organisationer, svenska universitet och handelsföretag, industriföretag med omfattande internationella kontakter, konsulter m. fl. och därigenom klargöra vilken kapacitet och vilka erfarenheter som skulle kunna utnyttjas för ett utbyggt svenskt industri-bistånd.

SIDA förmedlar vidare, i viss utsträckning, tekniskt kunnande och företagsledande tjänster på industriområdet. Det är emellertid uppenbart att SIDA som statligt verk endast indirekt kan tillhandahålla vissa typer av tjänster, såsom ansvar för företagsledning (s. k. management-kontrakt), anskaffning av delägarkapital m. m.

En fortsatt och utvidgad verksamhet av detta slag aktualiserar frågan om vilka handlingsmöjligheter som finns inom SIDA:s nuvarande organisatoriska form. Vid en utveckling av sådan verksamhet bör vidare beaktas den principiella frågan om i vilken utsträckning verksamheten har en biståndspolitisk — snarare än kommersiell — syftning och effekt. Som riksdagen tidigare uttalat bör en klar distinktion göras mellan offentligt bistånd och andra transaktioner med u-länderna. Detta gränsdragningsproblem bör enligt utskottets mening uppmärksammas. En översyn av svenska bilaterala åtgärder för att främja u-länders industrialisering ter sig från dessa utgångspunkter önskvärd. Därvid kan även behandlas åtgärder av det slag som avses i motionsyrkandena om ett svenskt utvecklingsbolag.

Vid en översyn av dessa problem bör man även beakta frågan huruvida effekterna av svenska insatser för industrialisering i vissa avseenden blir större om de sker i form av ökat stöd till u-ländernas egna nationella utvecklingsbolag snarare än genom förmedling av kapital från Sverige via ett svenskt utvecklingsbolag.

Frågan om stöd åt u-ländernas industrialisering har även tagits upp i FN-strategin. Den bärande idén i strategin är att relationerna mellan de rika och de fattiga länderna skall utformas på ett sätt som gynnar det gemensamma målet att "nä fram till ett bättre och effektivare system för internationellt samarbete, varigenom rådande skillnader i världen kan avskaffas och välbefindandet kan tillförsäkras alla". Särskilda verkställighetsåtgärder i detta syfte har angivits, bl. a. att främja investeringar i enlighet med de utvecklingsmål och den prioritering som fastställts i u-ländernas nationella utvecklingsplaner. I- och u-länderna uppmanas överväga ytterligare åtgärder i detta syfte. Det kan således även i ljuset av FN-strategins mål finnas anledning att göra en översyn av Sveriges möjligheter att vidtaga ytterligare åtgärder för att främja u-ländernas industrialisering.

Beträffande motionsyrkanden om tillsättande av en utredning av åt-

gärder för att stimulera svenska u-landsinvesteringar framhölls i statsutskottets utlåtande 1970: 84 bl. a.:

Den biståndspolitiska målsättningen synes principiellt böra hållas åtskild från frågan om stöd till olika grenar av svenskt näringsliv, vare sig det rör industri, jordbruk eller fiske. Utskottet ansluter sig i detta sammanhang till departementschefens uttalande i propositionen att många skäl talar för att en klar distinktion görs mellan offentligt bistånd och andra transaktioner med u-länderna. Kommersiella transaktioner kan inte betraktas som bistånd endast för att den ena parten är ett u-land. Den av motionärerna aktualiserade frågeställningen torde därför snarare höra hemma i den näringspolitiska debatten.

Utskottet delar uppfattningen att det biståndspolitiska målet principiellt bör hållas åtskilt från frågan om stöd till olika grenar av svenskt näringsliv. I detta sammanhang har utskottet haft att behandla motion 41, där det hemställs att *investeringsgarantisystemet* måtte bli föremål för översyn. I anslutning därtill yrkas att statliga åtgärder syftande till att främja enskilda svenska företags intressen på u-landsmarknader bör övervägas endast inom ramen för av staten finansierade åtgärder för främjande av svensk export. I motionerna 175 och 472 yrkas att investeringsgarantisystemet skall liberaliseras på olika sätt.

Utskottet har erfarit att det statliga garantisystemet för investeringar i u-länder som infördes 1968 inte hittills tillämpats, eftersom inga ansökningar har inkommit. Utskottet anser det inte möjligt att med ledning av föreliggande information ge svar på frågan vilken av flera tänkbara faktorer som är huvudorsak till att systemet inte hittills kommit till praktisk användning.

Den översyn som ovan nämnts bör även omfatta investeringsgarantisystemet och de uppslag som framförts i motionen 41. Riktmärket är även på detta område ett system som ökar näringslivets möjligheter att göra insatser i enlighet med u-ländernas nationella mål och prioritering och med beaktande av de sociala syftena. Det är viktigt att vid översynen ta del av de utredningar och den debatt som pågår inom internationella organ om möjligheten att inrätta ett multilateralt system för dylika garantier. En redovisning av resultatet av översynen beträffande frågan om investeringsgarantier bör lämnas riksdagen så snart som möjligt.

Översynen av industrialiseringsbiståndet och investeringsgarantisystemet synes kunna utföras av Kungl. Maj:t med begagnande av den utredningskapacitet som finns inom Kungl. Maj:ts kansli och SIDA samt annan expertis. Vad utskottet sålunda anförut beträffande åtgärder för att främja u-ländernas industrialisering torde ges Kungl. Maj:t till känna. Motionen 41 samt motionerna 175 och 472, båda såvitt nu är i fråga, avstyrkes.

I motion 472 föreslås inrättandet av en särskild *statlig förinvesteringsfond* för förundersökningar av tänkbara industriprojekt i u-län-

derna. Utskottet har erfarit att det inom SIDA:s projektförberedelseanslag redan finns tillräckligt utrymme för marknadsundersökningar och förinvesteringsstudier. Inga projekt som önskats av ett mottagarland har behövt avslås till följd av medelsbrist för dylika studier. Motionen 472 avstyrks i denna del.

I motionen 175 förordas vissa former för *samarbete mellan staten och näringslivet* med sikte på industriella investeringar i u-länderna. Möjligheten av gemensamma s. k. paketprojekt, syftande till en allsidig utveckling av samhällsfunktioner och näringsliv i en hel region, bör prövas. Särskilt bör den arbetskraftsintensiva mindre och medelstora industrins betydelse för u-ländernas sysselsättning uppmärksammas. Motionen hemställer att riktlinjer utarbetas för samarbetet mellan näringslivet och de biståndsgivande myndigheterna i enlighet med vad som anförts i motionen. Motion 472 har motsvarande yrkande.

Utskottet erinrar om att liknande förslag om samarbete mellan stat och näringsliv behandlats vid tidigare riksdagar. Statsutskottet ansåg i sitt utlåtande 1970: 84 att det i praktiken sällan är vare sig möjligt eller önskvärt att ha en så nära koppling som s. k. paketprojekt skulle kunna innebära. Det framhölls att mellan de biståndsgivande myndigheterna och näringslivet redan upprätthålles ett nära samråd och erfarenhetsutbyte på många områden. Vägledande för dispositionen av de statliga biståndsmedlen är den prioritering som görs av respektive mottagarland. En mera vidsträckt tillämpning av paketprojektiden kan från biståndssynpunkt även innebära en viss risk för en sådan bindning till leverantörer och investerare att mottagarlandets rörelsefrihet och valmöjligheter blir beskurna.

Som motionärerna påpekat planerar SIDA ökad verksamhet på industrialiseringens område.

Utskottet finner, med hänsyn till den verksamhet som sålunda redan pågår och planeras, att något behov av specifika riktlinjer i enlighet med yrkandena i motionerna 175 och 472 icke synes föreligga. Ifrågavarande motioner avstyrkes därför, såvitt nu är i fråga.

Motionen 472 tar upp frågan om inrättandet av en *särskild fond för att möta snedvridande kreditkonkurrens*. Vid internationell anbudsgivning avseende projekt till u-länder händer det ofta att svenska företag lämnar den fördelaktigaste offerten i fråga om pris, kvalitet etc. men att beställningen går till en annan leverantör som får stöd från sin regering i form av förmånliga kreditvillkor. I sådana situationer skulle speciella kreditförmåner kunna utgå till det svenska företaget. Därigenom skulle man slå vakt om den obundna hjälpens princip och om u-landets rätt att köpa utan snedvridande kreditkonkurrens. I motionen föreslås att frågan utreds av en parlamentarisk utredning.

Utskottet erinrar om att motionsyrkanden om en dylik fond har avslagits av 1970 års riksdag. I statsutskottets utlåtande 1970: 84 fram-

hölls att motionärerna syntes vara inne på tanken på någon form av speciell statlig räntesubventionering i samband med exportkrediter till u-länder. Ett dylikt stöd till exportindustrin syntes lämpligen böra diskuteras i annat sammanhang än i samband med den biståndspolitiska inriktningen och utnyttjandet av de statliga anslagen till utvecklingsbistånd.

Utskottet anser att Sverige, som tillsammans med u-länderna i internationella organisationer kritiserat det av vissa i-länder tillämpade systemet som beskrivs i motionen 472, inte bör tillämpa samma system. Motionen 472 avstyrkes därför, såvitt nu är i fråga.

Frågan om *främjande av sparandet i u-länderna* tas upp i motionen 472. Det understrykes att kraftiga insatser kommer att erfordras när det gäller att öka sparandet i u-länderna. I SIDA:s petita uttalas att man avser att vidga Sveriges medverkan i biståndsarbetet med inriktning på att skapa finansiella resurser i u-länderna bl. a. genom att främja det offentliga och privata sparandet. Motionärerna anser att SIDA bör ta kontakt med den expertis i olika spar- och kreditinstitutioner i Sverige, vilken skulle bättre än hittills kunna utnyttjas inom svensk biståndsverksamhet. Möjligheterna till samarbete med svenska spar- och kreditinstitutioner bör undersökas. Motionen utmynnar i hemställan att SIDA får i uppdrag att undersöka möjligheterna till svenska insatser för att främja sparandet i u-länderna.

Utskottet delar motionärernas åsikt om vikten av åtgärder för att främja sparandet i u-länderna. Svenska biståndsinsatser har redan nu i vissa avseenden en sådan inriktning bl. a. genom att ställa teknisk expertis till förfogande, och det är att räkna med att den ytterligare kommer att betonas i de avväganden som framgent göres rörande svenska biståndsinsatser. Härvid bör liksom tidigare beaktas de kooperativa organisationsformernas roll. Vid sidan av åtgärder för att stimulera personligt sparande är det vidare väsentligt att betona skattereformers roll för att mobilisera finansiella resurser för utveckling såsom bl. a. sägs i FN-strategin. Motionens syfte i vad avser sparandet i u-länderna får anses vara i huvudsak tillgodosett, varför motionen avstyrkes.

Utskottet hemställer

1. att riksdagen avslår motionerna 1971: 41, 1971: 175 och 1971: 472 såvitt de avser det statliga garantisystemet för investeringar i u-länder,
2. att riksdagen avslår motionen 1971: 175 såvitt den avser bildandet av ett utvecklingsbolag för u-landsinvesteringar,
3. att riksdagen avslår motionen 1971: 472 såvitt den avser utredning av förutsättningarna för en särskild fond för förinvesteringsstudier, ett statligt svenskt utvecklingsbolag för u-landsinvesteringar och en fond för att möta kreditkonkurrens,

4. att riksdagen avslår motionerna 1971: 175 och 1971: 472 i vad avser riktlinjer för samarbetet mellan näringslivet och de biståndsgivande myndigheterna,
5. att riksdagen avslår motionen 1971: 472 i vad avser insatser för att främja sparandet i u-länderna,
6. att riksdagen som sin mening ger Kungl. Maj:t till känna vad utskottet anfört beträffande en översyn av åtgärder för att främja u-ländernas industrialisering.

5. Humanitärt bistånd och utbildningsstöd till befrielseströrelser

Motionsyrkandena

I detta sammanhang har utskottet behandlat

dels motionen 1971: 93 av herr Björk i Göteborg (s), vari hemställas att riksdagen måtte anhänga att SIDA inom ramen för sitt informationsanslag sprider sakkunnig och korrekt information om svenskt humanitärt bistånd och utbildningsbistånd till befrielseströrelser, jämte därmed sammanhängande problem,

dels motionen 1971: 124 av herr Hermansson i Stockholm m. fl. (vpk), vari hemställas att riksdagen anvisar 10 milj. kr. till PAIGC, 10 milj. kr. till MPLA och 10 milj. kr. till FRELIMO,

dels motionen 1971: 472 av herrar Helén (fp) och Hedlund (c) i vad avser hemställan att vad som anförts i motionen beträffande dels bilateralt svenskt stöd till motståndsrörelserna i södra Afrika, dels svenska initiativ till förmån för FN-insatser i samma syfte ges Kungl. Maj:t till känna (punkt 7),

dels motionen 1971: 667 av fru Dahl m. fl. (s), vari hemställas att Sverige bör lämna stöd i form av leveranser av varor, utrustning för skolor och sjukvård samt transportfordon till befrielseströrelsen MPLA i Angola,

dels motionen 1971: 671 av herr Hermansson i Stockholm m. fl. (vpk), vari hemställas att riksdagen anvisar 10 milj. kr. till Laos' patriotiska front och 10 milj. kr. till den nationella befrielseströrelsen FUNK i Kamboja,

dels motionen 1971: 683 av herrar Wirmark (fp) och Ahlmark (fp), vari hemställas att riksdagen måtte uttala sig för att ge ett vidgat stöd till motståndsrörelser i södra Afrika i enlighet med vad som i motionen angives, att riksdagen i skrivelse till Kungl. Maj:t hemställer om att en plan för ett sådant vidgat stöd till motståndsrörelserna i södra Afrika framlägges till nästa års riksdag samt att riksdagen måtte uttala sin anslutning till de i motionen angivna riktlinjerna för svensk stöd till motståndsrörelser i den s. k. tredje världen.

Utskottet

I motionen 1971: 683 föreslås att riksdagen uttalar sin anslutning till de i motionen angivna riktlinjerna för svenskt stöd till motståndsrörelser

i den s. k. tredje världen. I motionen räknas upp principer som skall vara vägledande för valet av motståndsrörelser som skall få svenskt stöd, för arten av och genomförande av detta stöd, för den svenska asylpolitikens tillämpning på motståndspolitiker, för diplomatiskt agerande i syfte att stödja motståndsrörelser och för den praxis som bör följas av svenska företag i berörda länder.

Utskottet erinrar om att ett liknande motionsyrkande avstyrktes vid 1970 års riksdag. I utrikesutskottets utlåtande 1970: 9 hänvisades till de principer som riksdagen anslutit sig till 1969 som tillräckliga för att motivera det framtida stödet.

Enligt dessa principer, som återfinnes i statsutskottets utlåtande 1969: 62, tillstyrkes humanitärt stöd och utvecklingsstöd till afrikanska befrielseströrelser med beaktande av att utformningen av svenskt statligt stöd ej kan tillåtas komma i konflikt med den folkrättsliga regeln att ej ingripa i en annan stats inre angelägenheter. En sådan konflikt behöver inte uppstå, sägs i utlåtandet, i de fall då FN entydigt tagit ställning mot förtryck av folk som eftersträvar nationell frihet. Detta kan anses vara fallet beträffande Sydvästafrika, Rhodesia och de under Portugals överhöghet stående områdena i Afrika. Vad avser hjälp till apartheidpolitikens offer kan sådan hjälp motiveras bl. a. med FN:s uttryckliga fördömande av den sydafrikanska apartheidpolitiken.

I samma utlåtande påpekas att de speciella förutsättningarna för stöd åt vissa befrielseströrelser i Afrika inte ger underlag för generella krav på statliga stödåtgärder till rörelser och organisationer vilka betecknas som nationella eller sociala befrielseströrelser.

I utlåtandet framhålls även att statligt humanitärt bistånd som genom Röda korset och därmed jämförbara hjälporganisationer förmedlas till olika befolkningsgrupper i länder, vilka befinner sig i inbördeskrig, inte synes möta betänkligheter från folkrättslig synpunkt.

Med tanke på de principer som sålunda fastställts av riksdagen kan utskottet inte se något skäl för att uppställa nya riktlinjer för bistånd till befrielseströrelser i den s. k. tredje världen enligt förslaget i motionen 1971: 683, som därför avstyrkes i förevarande del.

I motionen 1971: 472 föreslås bl. a. att den av Kungl. Maj:t tillsatta *flyktingberedningen*, som bl. a. behandlar frågor om stöd till motståndsrörelser, bör utvidgas till att även inkludera representation av de demokratiska politiska partierna.

Ett liknande motionsyrkande avslogs av 1970 års riksdag. Utrikesutskottet framhöll i sitt utlåtande 1970: 9 att beredningen för studiestöd och humanitärt bistånd till afrikanska flyktingar och nationella befrielseströrelser fungerar på ett tillfredsställande sätt. Beredningen, som förordnats enligt Kungl. Maj:ts beslut den 27 juni 1969, åligger att till SIDA ge förslag till användningen och fördelningen av statsmedel under utrikesdepartementets huvudtitel som ställts till förfogande för hu-

manitärt bistånd i form av studiestöd eller humanitär hjälp för ifrågasvarande ändamål.

Utskottet kan inte finna att några nya argument tillkommit som motiverar en utvidgning av flyktingberedningen och avstyrker därför motionen 1971: 472 såvitt nu är i fråga.

Motionen 1971: 472 tar även upp möjligheterna för Sverige att ta *initiativ i FN* till ett utvidgat internationellt program för stöd åt motståndsrörelserna i främst södra Afrika.

Utskottet erinrar om att Sverige i FN har röstat för uppmaningar till stater att ge moraliskt och materiellt stöd åt befrielseströrelser, varvid från svensk sida klargjorts att med begreppet materiellt stöd avses bistånd som ges i överensstämmelse med FN-stadgans och folkrättens principer. Sverige har även 1970 röstat för en resolution i vilken FN:s generalsekreterare uppmanas att i samarbete med OAU vidta alla lämpliga åtgärder för att främja bistånd på de ekonomiska, sociala och humanitära områdena från regeringar, organisationer och individer till det förtryckta sydafrikanska folkets nationella rörelse i dess legitima kamp mot apartheid. Sverige har 1970 i debatten i FN framfört olika förslag i detta sammanhang, däribland tanken på en kartläggning dels av behovet av materiellt stöd till offren för de vita minoritetsregimernas politik, dels av de kanaler som är tillgängliga för dem som önskar lämna sådant stöd i enlighet med FN-organens relevanta resolutioner.

Sverige är redan nu en av de allra största bidragsgivarna till FN:s båda hjälpprogram avseende södra Afrika, nämligen förvaltningsfonden för apartheidpolitikens offer och utbildningsprogrammet för södra Afrika.

Utskottet delar bedömningen att det vore önskvärt att ökat stöd ges i FN:s regi åt ifrågasvarande hjälpbehövande befolkningsgrupper och åt befrielseströrelserna. Sverige bör även framdeles aktivt stödja förslag härom och därest så befinnes lämpligt ta egna initiativ. Denna fråga synes också vara föremål för kontinuerligt samråd inom den afrikanska enhetsorganisationen (OAU). Med hänvisning till de ställningstaganden och de initiativ som Sverige sålunda i olika sammanhang tar i FN i de berörda frågorna finner utskottet inte anledning att bifalla hemställan i motionen 1971: 472 avseende svenska initiativ i FN som därför avstyrkes.

Motionen 1971: 93 behandlar behovet av *information om det svenska humanitära biståndet och utvecklingsstödet till vissa befrielseströrelser*. Det framhålls att i den offentliga debatten synes förekomma betydande oklarhet om innebörden av det svenska biståndet. På sina håll hyser man verklighetsfrämmande föreställningar om möjligheterna att kanalisera en mera avsevärd del av det totala svenska u-landsbiståndet till dessa speciella ändamål. Själva begreppet "befrielseströrelse" ges ibland en ottydlig och missvisande innebörd. De folkrättsliga problem som kan

uppträda i samband med bistånd av denna art ägnas ofta ringa uppmärksamhet. Motionären påpekar att det även förekommer insinuant framställningar om den reella innebörden av det svenska biståndet. Motionen utmynnar i en hemställan att SIDA sprider sakkunnig och korrekt information om detta bistånd och därmed sammanhängande problem.

Utskottet har erfaren att det nu pågår arbete inom SIDA för att inom ramen för informationsverksamheten lämna mera ingående upplysningar om ifrågasvarande biståndsverksamhet och om problem och utvecklingslinjer som är förknippade härmed. Motionens syfte torde därmed vara tillgodosett varför den avstyrkes.

I flera motioner framföres förslag om *ökning av det svenska humanitära biståndet och utbildningsstödet till befrielseströrelser*. Motionen 1971: 472 pläderar sålunda för en kraftig ökning av stödet till motståndsrörelserna i det kolonialt administrerade Afrika. I motionen 1971: 683 föreslås vidgat bistånd till motståndsrörelserna i södra Afrika samt att en plan för ett sådant vidgat stöd framlägges vid nästa års riksdag. I motionen 1971: 124 hemställas att riksdagen anvisar 10 milj. kr. till PAIGC, 10 milj. kr. till MPLA och 10 milj. kr. till FRELIMO. I motionen 1971: 667 pläderas för stöd i form av leveranser av varor, utrustning för skolor och sjukhus samt transportfordon till befrielseströrelsen MPLA. I motionen 1971: 671 hemställas att riksdagen anvisar 10 milj. kr. till Laos' patriotiska front och 10 milj. kr. till den nationella befrielseströrelsen FUNK i Kambodja.

1970 års riksdag uttalade (UU 1970: 9) i anledning av motioner om vidgat stöd till motståndsrörelser att det bör vara möjligt att inom ramen för det svenska utvecklingsbiståndet ägna stor uppmärksamhet åt bistånd till nationella befrielseströrelser i enlighet med de av riksdagen 1968 fastslagna principerna.

Utskottet anser att det bör vara möjligt att på samma sätt öka det bistånd som förmedlas genom Röda korset och därmed jämförliga hjälporganisationer till befolkningsgrupper i krigsdrabbade områden. I fråga om humanitär hjälp till de krigsdrabbade folken i olika delar av Indokina förutsätter utskottet att Kungl. Maj:t följer utvecklingen med största uppmärksamhet och är beredd att pröva möjligheten att ytterligare bistå dessa folk.

Av statsverkspropositionen framgår att en väsentlig ökning beräknats för stödet åt flyktingar från södra Afrika, till befrielseströrelser och till offer för rasdiskrimineringspolitiken.

Enligt vad utskottet erfarit har till rörelsen för Guineas och Cap Verdeöarnas självständighet (PAIGC) utgått humanitärt stöd till ett värde av 1 milj. kr., bestående av sjukvårdsutrustning, undervisningsmateriel och vissa civila konsumtionsvaror såsom livsmedel och textilier m. m. samt två transportbilar. Ytterligare leveranser till ett värde av 1 750 000 kr. förbereds. Sedan flera år har svenska bidrag lämnats till

Moçambique Institute som är den civila grenen av Moçambiques befrielsefront (FRELIMO). 1971 beräknas FRELIMO få humanitärt stöd till ett värde av 750 000 kr. och folkrörelsen för Angolas befrielse (MPLA) till ett värde av 500 000 kr. Stödet kommer att utgå i form av leveranser i första hand av sjukvårdsmateriel, undervisningsmateriel och vissa civila konsumtionsvaror. Från nationalfronten för Angolas befrielse (FNLA) föreligger inte någon formell framställning, men behovslistor har överlämnats till SIDA.

Kungl. Maj:t och biståndsmyndigheten bedömer inkomna ansökningar i enlighet med de av riksdagen uppdragna riktlinjerna för denna form av humanitärt bistånd och under hänsynstagande till de huvudprinciper som vägleder den svenska utrikespolitiken. För genomförandet av de projekt som Sverige sålunda kan stödja kommer, liksom hittills, medel att kunna påräknas inom anslagen till utvecklingsbistånd.

Det väsentliga syftet med motionerna 1971: 472 och 1971: 683 i vad avser stöd till vissa befrielseströrelser i Afrika samt motionerna 1971: 124, 1971: 667 och 1971: 671 synes tillgodosett, varför de avstyrkes, motionerna 1971: 472 och 1971: 683 såvitt nu är i fråga.

Utskottet återkommer i samband med medelsanvisningen under punkten 13 (Bilateralt utvecklingssamarbete) till hemställan angående motionerna 124 och 671.

Utskottet hemställer

1. att riksdagen avslår motionen 1971: 93,
2. att riksdagen beträffande stöd till motståndsrörelser i tredje världens avslår motionen 1971: 472 såvitt nu är i fråga samt motionerna 1971: 667 och 1971: 683.

6. Övriga frågor rörande de svenska biståndsinsatsernas ämnesinriktning

Motionsyrkandena

I detta sammanhang har utskottet behandlat

dels motionen 1971: 175 av herr Bohman m. fl. (m) i vad avser hemställan att den aviserade utredningen om u-landsforskningen måtte tillställas samt att i direktiven därvid beaktas vad som i denna motion anföres (punkt 4),

dels motionen 1971: 472 av herrar Helén (fp) och Hedlund (c) i vad avser hemställan att vad som i motionen anföres beträffande hänsynen till miljövårdsaspekter när det gäller utvecklingsarbete i u-länderna ges Kungl. Maj:t till känna (punkt 10) samt att vad som i motionen anföres beträffande de framtida insatserna på familjeplaneringens område ges Kungl. Maj:t till känna (punkt 11),

dels motionen 1971: 666 av fröken Andersson i Stockholm (c), vari

hemställas att riksdagen i skrivelse till Kungl. Maj:t anholder att SIDA ges i uppdrag att i sin fortsatta biståndsverksamhet beakta den betydelse det uppenbarligen har för ett lands utveckling att kvinnor och män gemensamt tar ansvaret för produktion och samhällsutveckling och att med hänsyn härtill se till att kvinnoutbildning ingår som en integrerad del i de svenska biståndsprojekten,

dels motionen 1971: 669 av herr Hedin m. fl. (m, s, c, fp), vari hemställas att riksdagen i skrivelse till Kungl. Maj:t måtte hemställa att Kungl. Maj:t uppdrager åt SIDA att snarast vidtaga åtgärder avseende forskning och försök i syfte att inom ramen för den statliga biståndsverksamheten väsentligt öka Sveriges livsmedelshjälp till u-länderna i form av fiskprodukter,

dels motionen 1971: 677 av herr Lothigius m. fl. (m, c, fp), vari hemställas att riksdagen hos Kungl. Maj:t måtte hemställa om utredning och förslag åsyftande hjälp till utvecklingsländer och katastrofdrabbade områden i form av svensktillverkade monteringsfärdiga elementhus,

dels motionen 1971: 681 av herrar Ullsten (fp) och Möller i Göteborg (fp), vari föreslås att riksdagen hos Kungl. Maj:t hemställer att SIDA får i uppdrag att planera för vidgade insatser på nutritionens område i u-länderna.

Utskottet

I motionen 472 yrkas att *familjeplanering* under lång tid framöver bör vara ett huvudelement i den svenska biståndspolitiken. I internationella organisationer bör Sverige i ökad utsträckning plädera för ökad familjeplanering även i länder som inte är tätbefolkade och på allt sätt opinionsmässigt stödja sådana insatser. Motionärerna framhåller också att inte minst i Latinamerika med dess ovanligt snabba befolkningsökning och med de problem i familjeplaneringshänseende som den katolska kyrkan ibland skapar är insatser angelägna. Det finns anledning för SIDA att särskilt observera och vara beredd att stödja familjeplaneringsinsatser där. I motionen föreslås också en ökad satsning på forskning.

I statsverkspropositionen framhålles att den ökade kapaciteten för insatser på familjeplaneringens område inom de internationella organisationerna — både de mellanstatliga och de privata — gör det möjligt såväl att öka de svenska bidragen till dessa som att koncentrera de direkta svenska insatserna till ett mer begränsat antal länder. Statsverkspropositionen understryker den särskilda betydelse som forskningen har för fortsatta framsteg på detta område.

Det framgår att Sverige deltar aktivt i forskningen bl. a. genom den verksamhet som bedrivs vid det av Världshälsoorganisationen (WHO) i samverkan med svenska myndigheter inrättade centrum vid Karolinska

institutet i Stockholm för forskning och utbildning inom den mänskliga fortplantningen. Sverige finansierar även en av WHO utförd kartläggning av den internationella forskningen på familjeplaneringsområdet.

Enligt 1968 års långtidsplan för det svenska utvecklingsbiståndet gäller principen om biståndets länderkoncentration inte för insatser på familjeplaneringens område. Statsutskottet uttalade i sitt utlåtande 1968: 128 att det är av särskild betydelse att biståndet på detta område inte är begränsat till vissa länder, i varje fall så länge något effektivt koordinerat och välrustat internationellt biståndsprogram inte förverkligats. I statsutskottets utlåtande 1969: 82 anfördes bl. a. att riksdagen vid flera tillfällen uttalat sig för den starka satsning på familjeplaneringen som sker inom den svenska biståndsverksamheten. Den utvidgning av programmet som nu skedde till flera länder i Latinamerika fann utskottet tillfredsställande. Riksdagen godkände ifrågavarande utlåtanden. Ingen ändring har föreslagits av de principer som riksdagen sålunda fastställt.

Utskottet noterar med tillfredsställelse att det pågår och planeras en betydande svensk satsning på familjeplanering. Det har på senare år skett en internationell förändring i positiv riktning med avseende på inställningen till familjeplanering, markerad bl. a. genom tillkomsten av FN:s fond för befolkningsfrågor (UNFPA). Sverige har ett fortlöpande nära samarbete med detta organ liksom med den icke-statliga, internationella familjeplaneringsorganisationen International Planned Parenthood Federation (IPPF) på grundval av Sveriges ställning som en av verksamhetens huvudfinansierare. Även inom Världsbanksgruppen börjar intresset nu inriktas på familjeplaneringens område. Ökade insatser genom dessa internationella organisationer kan, som Kungl. Maj:t framhåller, föranleda en viss koncentration av de direkta svenska insatserna.

De direkta utgifterna för bistånd på familjeplaneringens område beräknas stiga från cirka 26 milj. kr. budgetåret 1969/70 till omkring 60 milj. kr. budgetåret 1971/72.

Syftet med yrkandet i motionen 472 torde sålunda vara tillgodosett, varför motionen avstyrkes.

I motionen 175 hävdas att om Sverige gjort en vägledande insats inom delar av utvecklingsbiståndet, så finns det också fält där vi släpar efter. Dit hör *utvecklingsforskningen*. Antalet forskare som arbetar med utvecklingsprogram är otillräckligt. Utvecklingsforskningen bör mål-inriktas på huvudområden: livsmedelsproduktion, utbildningsmetodik, sysselsättning, miljövårdande åtgärder m. m. samt metoder för resultatvärdering. 1970 års riksdag underströk betydelsen av u-landsforskning. Den av riksdagen begärda utredningen bör arbeta skyndsamt och komma med förslag om hur vårt u-landsbistånd i större utsträckning skall kunna inriktas på forskning och högre utbildning i u-landsproblemen. Därvid bör tanken på ett internationellt universitet för u-landsforskning

och u-landsutbildning i vårt land prövas. I motionen hemställs, såvitt nu är i fråga, att den aviserade utredningen om u-landsforskningen måtte tillsättas samt att i direktiven därvid beaktas vad som i motionen anföres.

Utskottet har erfarit att den av riksdagen begärda utredningen kommer att tillsättas inom kort. Redan nu stöder Sverige u-landsorienterad forskning på olika områden, bl. a. familjeplanering, jordbruk, skogsbruk och nutrition. Forskningen sker delvis i anslutning till svenska biståndsprojekt i olika länder. Sverige har nyligen givit sitt stöd till planerna på att i samarbete med Världsbanken, UNDP och FAO upprätta en konsultativ grupp för fortsatt forskning beträffande användningen av nya utsäden. SIDA har sedan hösten 1970 utlyst stipendier för forskning om social utveckling i u-länder. För detta ändamål har innevarande budgetår anslagits 100 000 kr. Stöd ges även till FN:s forskningsinstitut för social utveckling. För att diskutera olika problem inom u-landsforskningen har upprättats en samrådsgrupp med företrädare för SIDA, styrelsen för teknisk utveckling, de naturvetenskapliga och medicinska forskningsråden samt Riksbanksfonden och forskningsberedningen.

Förslag om ett internationellt universitet utreds för närvarande av expertgrupper som tillsatts av FN och UNESCO.

Syftet med motionen 1971: 175 i vad avser utredningen om u-landsforskningen torde vara i huvudsak tillgodosett, varför motionen avstyrkes.

I motionen 681 framhålles betydelsen av *åtgärder mot under- och felnäring* som stora delar av jordens befolkning lider av. Sverige har redan genomfört insatser på detta område. Tillgången på svensk expertis är god och en ytterligare ökning av nutritionsverksamheten ter sig angelägen. Åtgärder för att främja deltagande av svensk livsmedelsindustri, särskilt i vad avser produktion av billiga, proteinrika barnmatsprodukter, bör också övervägas. Motionen utmynnar i en hemställan att SIDA får i uppdrag att planera för vidgade insatser på nutritionens område.

Utskottet erinrar om att de svenska biståndsinsatserna redan nu är inriktade på det område som motionen behandlar. Detta gäller såväl den multilaterala som den bilaterala hjälpverksamheten. Nutritionsinsatser stöds inom ramen för Sveriges bidrag till UNICEF och världslivsmedelsprogrammet samt genom Sveriges medverkan i en av FAO, UNESCO och WHO uppsatt rådgivande grupp för proteinfrågor. Sverige har engagerat sig i direkta nutritionsinsatser i Etiopien och Tunisien. Insatser planeras i Tanzania och på Cuba. Svenskt bistånd för att förbättra kreatursstammen bidrar på längre sikt till att höja kött- och mjölkproduktionen och därmed till att öka tillgången på proteinrika livsmedel.

Möjligheterna att rekrytera personal för biståndsinsatser på nutritio-

nens område kommer att öka som följd av tillkomsten av den nya avdelningen för näringslära vid Uppsala universitet.

Utskottet förutsätter att insatserna på detta område också fortsättningsvis successivt byggs ut. Syftet med motionen 1971: 681 får anses vara tillgodosett, varför motionen avstyrkes.

I motionen 669 framhålls att det torde vara angeläget att skapa utrymme för en väsentligt ökad *livsmedelshjälp i form av fiskprodukter*, vilka är en källa till prisbilligt och högvärdigt protein. En sådan hjälp skulle också vara till nytta för den hårt trängda svenska fiskerinäringen. Motionärerna föreslår att SIDA snarast bör vidtaga åtgärder avseende forskning och försök i syfte att öka livsmedelshjälpen till u-länderna i form av fiskprodukter.

Utskottet har erfarit att en stor del av de svenska bidragen till världslivsmedelsprogrammet under budgetåret 1971/72 — totalt ca 21 milj. kr. — sannolikt torde komma att utnyttjas för inköp av fiskkonserver i Sverige. Den slutliga fördelningen mellan fiskkonserver och andra livsmedelsprodukter kommer att bero på världslivsmedelsprogrammets önskemål och på tillgången av fisk.

Syftet med motionen 669 synes i huvudsak vara tillgodosett, varför den avstyrkes.

I motionen 666 hemställs att SIDA ges i uppdrag att i biståndssamheten beakta betydelsen för ett lands utveckling av att kvinnor och män gemensamt tar ansvar för produktion och samhällsutveckling. SIDA bör se till att *kvinnoutbildning* ingår som en integrerad del i de svenska biståndsprojekten.

Utskottet finner att motionen behandlar ett angeläget ämne och att dess förslag ligger i linje med det svenska utvecklingsbiståndets inriktning. De utbildningsprojekt som Sverige stöder är öppna för kvinnor. Sverige har sedan 1960-talets början tagit initiativ till och aktivt stött olika kvinnoutbildningsprojekt i Afrika i samarbete med FAO, ILO och UNESCO. Sverige är största bidragsgivare till det internationella institutet i Haifa för utbildning av kvinnor i "community development"-frågor. Tillsammans med UNESCO stöder Sverige sekundärskolor i Tunisien, som i stor utsträckning tar sikte på undervisning av kvinnor. Samarbete övervägs med FN:s ekonomiska kommission för Afrika (ECA) i kvinnoutbildningsfrågor. Bland de bilaterala projekten kan nämnas sekreterarskolan i Tanzania och utbildningen i kooperativa frågor för kvinnor i Östafrika. Det kan sålunda hävdas att Sverige spelar en aktiv roll i vad avser bistånd som tar sikte på kvinnors roll i samhällsutvecklingen.

Syftet med motionen 666 torde därför vara tillgodosett, varför den avstyrkes.

I motionen 472 framhålls betydelsen av att man såväl i forskningen som i det pågående biståndsarbetet ägnar stort intresse åt de *miljöpoli-*

tiska aspekterna på omdaningsprocesserna inom både industri och jordbruk. Sveriges roll får inte inskränka sig till att påpeka risker och anvisa lösningar — vi bör också vara beredda att öka våra ekonomiska insatser med de extra kostnader som hänsyn till miljöfaktorer oftast kräver. Motionärerna hemställer att motionens synpunkter ges Kungl. Maj:t till känna.

Utskottet erinrar om att Sverige sedan länge drivit uppfattningen att det internationella samarbetet på miljövårdsområdet inte får inskränka sig till i-ländernas problem utan i lika hög grad bör ta hänsyn till dessa frågors betydelse för u-länderna. SIDA förutskickar i sin anslagsframställning att svenska insatser med särskild inriktning på den mänskliga miljöns och naturresursutnyttjandets områden i u-länderna kan komma att bli angelägna. Miljövårdsaspekter beaktas numera i växande utsträckning inom ramen för olika biståndsinsatser. Som exempel kan nämnas att SIDA i samarbete med Världsbanken nyligen föranstaltat om en särskild ekologisk studie i anslutning till ett kraftverksprojekt i Tanzania. SIDA har också bekostat en miljömonografi över Zambia.

Sverige har infört miljövårdskonferensen i Stockholm 1972 i likhet med ett antal andra i-länder förklarat sig berett att positivt överväga framställningar från u-länderna om bistånd för upprättandet av rapporter om deras nationella miljöproblem.

Utskottet noterar att miljövårdsaspekterna noga beaktas i de svenska biståndsprojekten och vill särskilt betona forskningens betydelse i detta sammanhang. Syftet med motionen 472, såvitt nu är i fråga, torde vara i huvudsak tillgodosett, varför den avstyrkes.

I motionen 1971: 677 hemställes om utredning och förslag åsyftande *hjälp till u-länder och katastrofdrabbade områden i form av svensk-tillverkade monteringsfärdiga elementhus*.

För svenskt varubistånd gäller, som riksdagen tidigare framhållit, den för all svensk biståndsverksamhet grundläggande regeln att det är mottagarlandets prioritering som måste vara avgörande vid valet av insatser. Vidare måste principen om det svenska biståndets obundenhet beaktas. Därest bistånd i form av svenska elementhus befinnes angeläget av mottagaren — det må vara ett u-land eller en biståndsorganisation — bör möjligheten av sådana leveranser prövas med ledning av gällande biståndspolitiska principer. Motionen 677 avstyrkes av dessa skäl.

Utskottet hemställer

1. att riksdagen avslår motionen 1971: 175 i vad avser utredning om u-landsforskning,
2. att riksdagen avslår motionen 1971: 472 i vad avser hänsynen till miljövårdsaspekter i utvecklingssamarbetet,
3. att riksdagen avslår motionen 1971: 472 i vad avser framtida insatser på familjeplaneringsområdet,

4. att riksdagen avslår motionen 1971: 666,
5. att riksdagen avslår motionen 1971: 669,
6. att riksdagen avslår motionen 1971: 677,
7. att riksdagen avslår motionen 1971: 681.

7. Bidrag till enskilda organisationers hjälpverksamhet

I detta sammanhang har utskottet behandlat motionen 1971: 175 av herr Bohman m. fl. (m) i vad avser hemställan att de av SIDA nu tillämpade reglerna för u-landsbistånd genom missionen och frivilliga organisationer måtte omarbetas så att sådant stöd väsentligt ökas (punkt 5), att inom ramen för beviljade anslag ett belopp om lägst 20 milj. kr. skall utgå till missionen och övrigt enskilt humanitärt hjälparbete (punkt 6) samt att anslaget till missionen och de övriga enskilda humanitära organisationernas hjälparbete måtte årligen öka med minst 25 % (punkt 7).

Utskottet

I motionen framhålles att missionen och övrigt enskilt humanitärt hjälparbete i dag hotas av medelsbrist. Motionärerna yrkar på *väsentligt ökat statligt stöd*. Ifrågavarande organisationer svarar själva för personella insatser. SIDA:s biståndsregler bör vidgas t. ex. i vad avser anslag till byggnader och inventarier samt startbidrag och resebidrag. Även möjligheterna att införa driftbidrag bör prövas. Med hänsyn till de låga bidrag som hittills utgått till enskilda organisationers biståndsverksamhet bör en extra höjning nu genomföras. En större del av SIDA:s informationsanslag bör fördelas mellan de humanitära organisationer som effektivt kan sprida information till svenska folket, anser motionärerna.

Vid 1970 års riksdag avslogs motioner med liknande innehåll. I statsutskottets utlåtande 1970: 84 framhölls att bidragsgivningen till missionen och övriga enskilda organisationers biståndsverksamhet mångfaldigats under senare år. Inga bidragsansökningar som uppfyllt de allmänna bidragsvillkoren hade dittills avvisats av brist på medel. Utskottet hade anledning tro att bidragsvolymen skulle visa en fortsatt stigande kurva till följd av ansökningarnas egen bärkraft och kvalitet, utan att vare sig bidragsvillkoren som sådana behövde ytterligare uppluckras eller minimibelopp för bidragsgivningen anges.

Utskottet noterar att SIDA i sin anslagsframställning beräknar 10 milj. kr. för bidrag till enskilda organisationer, vilket innebär en ökning med omkring 2 milj. kr. i förhållande till innevarande budgetår.

Sammanlagt utbetalades till enskilda organisationer under 1969/70 8,2 milj. kr., vilket innebär en ökning med 3,5 milj. kr. jämfört med

föregående år. Utbetalningarna avsåg dels tidigare gjorda åtaganden, dels delbetalningar på under året ingångna åtaganden, vilka uppgick totalt till 4,95 milj. kr. mot 6 milj. kr. föregående år. Under innevarande budgetår beräknas utbetalningarna komma att uppgå till 8 milj. kr. SIDA:s nuvarande åtaganden kan väntas leda till utbetalningar av totalt ca 10 milj. kr. under 1971/72.

De principer som legat till grund för beslutade statliga bidrag till enskilda organisationer har liksom tidigare i huvudsak varit desamma som gäller för direkta statliga biståndsinsatser. Den bidragssökande organisationens framställning bör avse en insats så utformad att den kan förväntas bidra till ekonomisk tillväxt och social utveckling i mottagarlandet. Vid prövning av inkomna ansökningar om bidrag undersöks regelmässigt om en insats harmonierar med de allmänna utvecklingssträvandena och med sektorplaneringen i respektive mottagarländer.

SIDA stöder främst verksamhet i länder, där Sverige är engagerat genom större biståndsinsatser eller i övrigt har goda möjligheter att följa de enskilda organisationernas utvecklingsarbete.

I likhet med vad som gäller för det statliga biståndet ges prioritet till insatser inom områdena undervisning, landsbygdsutveckling och livsmedelsförsörjning, familjeplanering samt sjuk- och hälsovård. Den bidragssökande organisationen förutsätts själv påtagligt bidra till kostnaderna för insatsen. Bidrag ges i första hand till byggkostnader och utrustning. Driftbidrag kan enligt numera tillämpade regler utgå under en begränsad tid för att täcka organisationens ökade omkostnader i samband med utvidgning av en insats eller igångsättandet av en ny.

Sedan 1968/69 har SIDA även lämnat bidrag till enskilda organisationers volontärverksamhet i u-länderna. En avsevärd ökning av bidragen till sådan verksamhet noterades under 1969/70. Antalet av SIDA delvis finansierade volontärer uppgick den 1 juli 1970 till ca 35.

SIDA har under de senaste två åren totalt fördelat drygt 850 000 kr. till enskilda organisationers u-landsinformation. Bidrag har lämnats för genomförande av ett hundratal informationsprojekt.

En fråga som torde vara av intresse inte minst för den enskilda biståndsverksamheten är vilka åtgärder som kan vidtas för att underlätta rekryteringen för tjänstgöringen på fältet. Här må erinras om att meritvärdet av sådan tjänstgöring och möjligheterna att tillgodoräkna den i löne- och pensionshänseende efter hemkomsten nu utreds av särskilt tillkallade sakkunniga.

Utskottet, som är väl medvetet om de värdefulla insatser i biståndsarbetet som utförs av missionen och andra enskilda samt kooperativa organisationer, utgår ifrån att det inom ramen för det växande svenska utvecklingsbiståndet kommer att finnas utrymme för ökad bidragsgivning till nämnda organisationer. Fortsatta positiva resultat för biståndsinsatser i samverkan mellan SIDA och nämnda organisationer torde öka möjlig-

heten att ytterligare tillmötesgå organisationernas bidragsansökningar med beaktande av de grundläggande kriterier som gäller för det statliga stödet. Syftet med motionen 175, såvitt nu är i fråga, synes i huvudsak tillgodosett, varför motionen avstyrkes.

Motionen 175 tar även upp frågan om en *minimiram för det statliga stödet* till missionens och övrigt enskilt hjälparbete.

I motionen hemställs att ett belopp om lägst 20 milj. kr. skall, inom ramen för beviljade anslag, utgå till detta ändamål liksom att anslagen måtte årligen öka med minst 25 %.

Som utskottet ovan anfört bör det vara möjligt att gradvis öka det statliga stödet till de enskilda organisationernas biståndsverksamhet. Totalbeloppet för det statliga stödet är beroende av de ansökningar som inkommer och som biståndsmyndigheten kan bifalla i enlighet med gällande riktlinjer. Utskottet finner det inte ändamålsenligt att riksdagen fastställer en *minimiram* för de statliga bidragen.

Yrkandet i motionen 1971: 175, såvitt nu är i fråga, avstyrkes därför.

Utskottet återkommer i samband med medelsanvisningen under punkten 13 (Bilateralt utvecklingssamarbete) till hemställan angående motionen 175 i vad den avser beräkning av medelsbehovet för missionen och övrigt enskilt hjälparbete.

Utskottet hemställer

1. att riksdagen avslår motionen 1971: 175 i vad avser årlig ökning av anslagen till missionen och övrigt enskilt hjälparbete,
2. att riksdagen avslår motionen 1971: 175 i vad avser omarbetning av reglerna för u-landsbistånd genom missionen och frivilliga organisationer.

8. Sveriges deltagande i de internationella biståndsorganisationernas verksamhet

Motionsyrkandena

I detta sammanhang har utskottet behandlat

dels motionen 1971: 472 av herrar Helén (fp) och Hedlund (c) i vad avser hemställan att riksdagen i skrivelse till Kungl. Maj:t begär att Kungl. Maj:t senast under nästa års riksdag lägger fram förslag ägnade att öka Sveriges insyn i de internationella biståndsorganen (punkt 12),

dels motionen 1971: 674 av herr Hermansson i Stockholm m. fl. (vpk), vari hemställs att riksdagen av regeringen begär utredning och granskning av den verksamhet som bedrivs av Världsbanken, IDA och IFC samt att riksdagen avslår förslaget i prop. 1971: 1 Bilaga 5 om bidrag till Internationella utvecklingsfonden IDA med 175,9 milj. kr.

Utskottet

I motionen 1971: 472 ställes bl. a. frågan huruvida *Sveriges insyn i de internationella biståndsorganen* är tillräcklig. Motionärerna anser att vi inte har möjlighet att fortlöpande följa arbetets gång i dessa organisationer och att vara med i diskussioner om hur de svenska bidragen skall användas. Detta är otillfredsställande, inte minst för riksdagen som anslagsbeviljande myndighet. Motionärerna föreslår att riksdagen erhåller en redovisning av hittills gjorda erfarenheter i detta avseende samt att regeringen framlägger förslag ägnade att avhjälpa eventuella brister i fråga om Sveriges insyn i de internationella biståndsorganen.

Utskottet erinrar om att Sverige har varit i tillfälle att nära följa Jackson-utredningen som har resulterat i förslag till reformer av FN:s biståndsorganisationer, avsedda att öka deras effektivitet och kapacitet. Sverige utnyttjar aktivt möjligheterna att följa arbetets gång i viktigare biståndsorganisationer genom medlemskap i deras styrelser eller andra representativa organ, genom fortlöpande underhandskontakter, genom förhandlingar inför bidragskonferenser och i samband med genomförandet av multi-biprojekt m. m. I Världsbanksgruppen har Sverige tillsammans med övriga nordiska länder en exekutivdirektör, vars uppgift är att fortlöpande följa verksamheten. Detsamma gäller Asiatiska utvecklingsbanken. Vederbörande svenska utlandsmyndigheter har genom sina permanenta kontakter med de internationella organisationerna möjligheter att bevaka verksamheten mellan styrelsemötena. Bevakningen av FAO:s och världslivsmedelsprogrammets verksamhet kommer att kunna förbättras genom inrättandet av en särskild tjänst som förste ambassadsekreterare vid ambassaden i Rom. Den förstärkning av utrikesdepartementets avdelning för internationellt utvecklingsbistånd som beslöts 1970 (SU 1970: 85) har bl. a. möjliggjort en effektivare svensk medverkan i ledningen och samordningen av de internationella biståndsprogram till vilka Sverige lämnar växande bidrag. Bl. a. har också utrikesdepartementet därigenom fått ökade möjligheter att studera och analysera den rikhaltiga dokumentationen på utvecklingssamarbetets område.

Sverige får därför anses ha goda möjligheter till insyn i internationella biståndsorganisationer, som erhåller svenska bidrag. Utskottet anser det självklart att Sverige inte kan ställa villkor i fråga om de svenska bidragens användning. Det multilaterala systemets bärande princip är att nationell styrning av medlemsstaternas bidrag inte skall förekomma.

Den redogörelse som Kungl. Maj:t årligen avger till riksdagen beträffande FN:s generalförsamlings möten innehåller bl. a. sammandrag av debatter och resolutioner i biståndsfrågor samt referat av grundläggande rapporter och dokument. Ytterligare upplysningar rörande den internationella biståndsverksamheten kan hämtas ur det informationsmaterial som SIDA utger. Riksdagens möjligheter till insyn ökas genom att riks-

dagsledamöter regelbundet ingår i den svenska delegationen till FN:s generalförsamling och i vissa andra delegationer.

Det är av största betydelse, inte minst mot bakgrund av de växande svenska bidragen till den multilaterala biståndsverksamheten, att riksdagen får ingående redogörelser för de internationella organens arbete. Utskottet utgår ifrån att utrikesdepartementet och SIDA även fortsättningsvis beaktar dessa synpunkter i sin verksamhet. Syftet med motionen 1971: 472, såvitt nu är i fråga, synes vara i huvudsak tillgodosett, varför motionen avstyrkes.

Motionen 1971: 644 behandlar bl. a. *Världsbanksgruppens verksamhet*. Det hävdas att de i gruppen ingående institutionerna har den bestämda målsättningen att främja privat, dvs. kapitalistisk, företagsamhet samt att de arbetar inom ramen för det imperialistiska systemet och fullföljer dess syften och intressen. Utvecklade kapitalistiska stater har det avgörande inflytandet i representantskapet och styrelsen. Motionärerna gör gällande att Världsbanksgruppens långivning visar att den i främsta rummet stött mycket reaktionära regimer och sådana som varit villiga att öppna respektive länder för imperialistisk profitjakt. Riksdagen bör begära utredning och granskning av Världsbanksgruppens verksamhet samt icke bifalla statsverkspropositionens förslag om bidrag till IDA.

I statsverkspropositionen framhålles att Världsbanksgruppen, vari ingår Världsbanken (IBRD), Internationella utvecklingsfonden (IDA) och Internationella finansieringsbolaget (IFC), under verksamhetsåret 1969/70 svarade för en utlåning av sammanlagt ca 12 miljarder kr. Dessa organisationer är därmed den största källan för obunden internationell kreditgivning till u-länderna.

I förhållande till Världsbanksgruppen kanaliseras svenska biståndsmedel uteslutande genom IDA. IDA:s medel tillhandahålls genom frivilliga direkta tillskott från de industrialiserade medlemsländerna, de s. k. Part I-länderna. IDA:s långivning är koncentrerad till de fattigaste länderna och avser i första hand infrastrukturella investeringar. En växande del av utlåningen avser socialt betydelsefulla projekt inom t. ex. utbildning, landsbygdsutveckling och urbanisering. Detta reflekterar en grundligare och mer omfattande analys av utvecklingens karaktär och orsakssammanhang. IDA:s utlåning sker på synnerligen mjuka villkor — lånen har en löptid på 50 år, varav 10 år är amorteringsfria, och löper utan ränta bortsett från en administrationsavgift på 3/4 %. De nya kreditåtagandena under år 1970 uppgick till drygt 3 miljarder kr.

I statsverkspropositionen meddelas vidare att frågan om röstfördelningen inom IDA:s styrelse nyligen aktualiserats. På grund av bidragsläget riskerade u-ländernas sammanlagda röstetal att minska. Enighet nåddes om en ordning enligt vilken deras relativa röststyrka — 37,6 % av alla röster — ej kommer att förändras. IDA:s styrelse fick i uppdrag att studera frågan om röstfördelningen i ett längre perspektiv och

avge förslag. Specifikt angavs, på svensk begäran, att en stadgeändring syftande till bättre balans mellan i-ländernas och u-ländernas röstetal i IDA:s styrelse vore en möjlig utväg.

Utskottet anser att det finns anledning att i Världsbanksgruppen liksom i andra multilaterala organ även framdeles noggrant följa verksamheten och arbeta för en inriktning som främjar u-ländernas strävan mot ekonomisk och social utveckling. Världsbanken har tidigare ställt sig avvisande till medverkan i statsägd företagsamhet i u-länderna och visat en snäv hållning till vissa sociala utvecklingsmål. Emellertid synes Världsbanksgruppen numera successivt inrikta sig på utvecklingsorienterad aktivitet inom ett vidare fält än tidigare. Finansiering sker på nya områden såsom utbildning, forskning, familjeplanering m. m. Riktlinjerna för IDA:s verksamhet och principerna för svensk biståndspolitik överensstämmer allt bättre med varandra. IDA:s biståndskrediter ges på mjuka villkor, de har stark inriktning på de fattigaste länderna och avser i ej obetydlig utsträckning socialt betonade ändamål. Sveriges möjligheter att i IDA:s styrelse få gehör för sina uppfattningar påverkas i viss utsträckning av att Sverige även fortsättningsvis har ett väsentligt finansiellt engagemang i IDA. Enligt svensk uppfattning är det viktigt att IDA får en klar prägel av samarbetsorgan mellan fattiga och rika länder.

Utskottet kan sålunda konstatera att Sverige aktivt söker arbeta för att Världsbanksgruppens verksamhet i största möjliga utsträckning tillgodoser u-ländernas intressen. Med hänvisning till det anförda avstyrker utskottet motionen 1971: 674. Utskottet återkommer i samband med medelsanvisningen under punkten 12 (Bidrag till internationella biståndsprogram) till hemställan angående motionen 674, i vad avser bidrag till Internationella utvecklingsfonden (IDA) under budgetåret 1971/72.

Utskottet hemställer

1. att riksdagen avslår motionen 1971: 472 i vad avser Sveriges insyn i de internationella biståndsorganen,
2. att riksdagen avslår motionen 1971: 674 i vad avser utredning och granskning av Världsbanksgruppens verksamhet.

9. Informationen i Sverige om u-landsproblemen

Propositionen

SIDA erinrar i sin anslagsframställning om att i 1970 års statsverksproposition förutskickades att SIDA med ledning av de allmänna riktlinjer som tidigare angivits skulle utarbeta en fyraårsplan för informationsverksamhetens framtida omfattning och innehåll.

SIDA:s informationsverksamhet har genomgått en kraftiga expansion under de båda senaste åren. Mellan budgetåret 1967/68 och 1969/70 sjudubblades medelsanvisningen. Nya slag av informationsåtgärder

har kunnat prövas. På grund av att erfarenheterna av dessa nya åtgärder är begränsade anser SIDA att underlaget för en utvidgad långtidsplanering av informationsverksamheten ännu är bräckligt. SIDA har därför i sin anslagsframställning begränsat sig till att beräkna medel för information under budgetåret 1971/72 och avser att senare presentera en fyraårsplan för informationsverksamheten.

För detta ändamål beräknas budgetåret 1971/72 ett medelsbehov av 4 milj. kr., vilket innebär en ökning med 1,5 milj. kr. i jämförelse med budgetåret 1970/71.

Departementschefen beräknar, i avvaktan på att den fyraårsplan som är under utarbetande inom SIDA skall färdigställas, tills vidare ett medelsbehov för informationsverksamheten om 2 750 000 kr. för budgetåret 1971/72. Detta innebär en uppräknings med 250 000 kr. i förhållande till innevarande budgetår. Anslagsökningens storlek bör ses i relation till det förhållande, som SIDA påtalar i sin framställning, att anslagen för informationsverksamheten ökas mycket kraftigt under senare budgetår. Departementschefen understryker vikten av att SIDA fortsätter och intensifierar sina ansträngningar att via löntagarorganisationerna och andra folkrörelser få så stor spridning som möjligt av informationen.

Motionsyrkandena

I detta sammanhang har utskottet behandlat

dels motionen 1971: 176 av herr Möller i Göteborg m. fl. (fp), vari föreslås att riksdagen i skrivelse till Kungl. Maj:t hemställer att SIDA får i uppdrag att organisera en omfattande specialkampanj om u-hjälpen, vari bl. a. bör ingå en broschyr att utdelas till alla hushåll,

dels motionen 1971: 472 av herrar Helén (fp) och Hedlund (c) i vad avser hemställan att riksdagen vid sin behandling av Kungl. Maj:ts proposition nr 1, bil. 5, punkt C 3 Rekrytering och utbildning av fältpersonal samt informationsverksamhet måtte bevilja ett med 800 000 kr. förhöjt förslagsanslag på 10 821 000 kr., varav 3 550 000 kr. skall avsättas för SIDA:s informationsverksamhet (punkt 13),

dels motionen 1971: 665 av herr Andersson i Nybro m. fl. (c) i vad avser hemställan att riksdagen i skrivelse till Kungl. Maj:t begär att en parlamentariskt sammansatt kommitté ges i uppdrag att utreda vilka åtgärder som bör vidtas för att en internationalisering av undervisningen snabbt skall kunna ske (punkt 3),

dels motionen 1971: 678 av herr Nilsson i Agnäs (m) m. fl. (c, fp) vari hemställas att riksdagen i skrivelse till Kungl. Maj:t begär att SIDA låter utföra forskning i enlighet med vad som i motionen anförts.

Utskottet

I motionen 1971: 472 anföres att *fortsatta ökade anslagstilldelningar till SIDA:s informationsverksamhet* är motiverade. Den av Kungl. Maj:t föreslagna anslagshöjningen kommer ej, anser motionärerna, att tillåta någon volymökning utan innebär endast viss kompensation för automatiska kostnadsfördyringar. Flera ansökningar från olika frivilliga organisationer om bidrag till informationsverksamheten skulle behöva avstyrkas av SIDA om inte anslaget höjs ytterligare. Även i motionen 1971: 175 framhålls önskvärdheten av att en större del av SIDA:s informationsanslag fördelas mellan de humanitära organisationerna.

Utskottet noterar att medelsanvisningen till SIDA:s informationsverksamhet har sjudubblats mellan budgetåren 1967/68—1969/70 samt att Kungl. Maj:t föreslår en uppräknig till 2 750 000 kr., dvs. med 10 %, för budgetåret 1971/72. Utskottet har erfarit att den av SIDA aviserade fyraårsplanen kan väntas bli framlagd tillsammans med SIDA:s *petita* i höst. Underlag kommer då att finnas för en långsiktig bedömning av hithörande problem. Den i motionen 1971: 472 berörda frågan om bidragen till frivilliga organisationer har uppmärksamats i statsverkspropositionen genom att departementschefen i sitt uttalande understrukt vikten av att dessa organisationer begagnas för spridning av information. Utskottet finner mot denna bakgrund inte anledning att tillstyrka den i motionen 1971: 472 föreslagna ändrade beräkningen av medelsbehovet för informationsverksamheten.

Motionen 1971: 176 berör *uppläggnigen av informationsverksamheten* om u-landsproblemen. Motionärerna påpekar att förutsättningarna för en fortsatt positiv inställning hos den svenska opinionen till de allt större behoven av u-hjälp är att realistisk information lämnas som fördjupar kunskaperna och upplyser om de med hjälpverksamheten förknipade svårigheterna. Beträffande informationens uppläggning nämnes möjligheten av en intensivkampanj som bl. a. kunde omfatta utdelning av broschyrer till alla hushåll, ett intensivt pådrag i massmedia samt anordnande av utställningar, konferenser och diskussioner på olika orter.

Utskottet erinrar om att planering av informationsverksamheten för närvarande pågår inom SIDA, varvid olika möjligheter till uppläggning av denna verksamhet övervägs. Enligt vad utskottet erfarit kommer i detta sammanhang uppslag av den art som presenterats i motionen 1971: 176 att diskuteras. Syftet med motionen 1971: 176 torde därmed i huvudsak vara tillgodosett, varför den avstyrkes.

Motionen 1971: 678 behandlar *angelägenheten av att underlätta studier av det rikhaltiga materialet om u-landsproblemen*. Motionärerna anser att SIDA bör utdela forskningsstipendier bl. a. för att katalogisera och registrera detta material.

Utskottet finner att SIDA:s informationsverksamhet i hög grad är

inriktad på att tillgodose de önskemål som tas upp i motionen 1971: 678. SIDA utger en månatlig förteckning över nyutkommen u-landslitteratur och en löpande serie faktablad med detaljerade uppgifter om olika biståndsfrågor. SIDA:s u-katalog innehåller en översiktlig sammanställning av material om u-länder och u-landsproblem, uppdelat både efter länder och problemområden. Vidare har SIDA utgivit länderbeskrivningar och skrifter rörande skilda frågor. SIDA:s tidskrift "Rapport", som behandlar u-ländernas problem, utkommer med tio nummer per år. Dessutom ger SIDA:s bibliotek sedvanlig service som möjliggör källstudier. Syftet med motionen 1971: 678 synes sålunda vara tillgodosett, varför den avstyrkes.

Motionen 1971: 665 berör *åtgärder för internationalisering av undervisningen*. Häri ingår bl. a. undervisning om u-landsproblematiken. Utskottet noterar att frågan tagits upp i planeringsrådet för utbildningsfrågor. Statsministern framhöll i öppningsanförandet vid skolveckan den 2.1.1970 att internationalisering av utbildningen skall gälla all undervisning och alla ämnen. Frågan beröres i statsverkspropositionens bilaga 10, där hänvisning bl. a. sker till skolöverstyrelsens aktiviteter för att utveckla, förbättra och förstärka undervisningen på detta området inom skolväsendet i dess helhet. Förutom utbildningsdepartementet och skolöverstyrelsen har även bl. a. universitetskanslersämbetet, Sveriges Radio, SIDA, Svenska FN-förbundet och Svenska UNESCO-rådet ägnat sig åt frågan.

Gällande läroplaner anger klart att undervisningen skall ha en internationell inriktning. Skolöverstyrelsen har utgivit handledningar och annat material rörande undervisningen om internationellt samförstånd och samarbete. Frågan om undervisningens internationalisering har även börjat behandlas vid lärarfortbildningen. Den första yrkesinriktade kursen i ämnet "u-landsfrågor med biståndsteknik" startade vid Uppsala universitet våren 1970. Kurser av detta slag kommer även att bedrivas vid andra universitet och universitetsfilialer. Av SIDA:s petita framgår att SIDA bedriver en till skolväsendet riktad information med klar koncentration till fortbildning av lärare. Bl. a. har anordnats två u-landskurser i Kenya respektive Tanzania i samarbete mellan skolöverstyrelsen och fortbildningsavdelningen vid lärarhögskolan i Umeå. En tredje kurs av detta slag anordnas nu i Etiopien. Framställningen av lämpliga läromedel har också kommit i centrum för SIDA:s insatser på u-landsundervisningens område.

Utskottet finner att insatser syftande till internationaliserad undervisning sålunda nu genomförs eller planeras på en rad skilda områden. Önskemålet att uppnå klarare mål- och metodangivelser för dessa insatser har nu kommit i förgrunden.

Utskottet noterar att försök pågår för att uppnå större samordning av insatserna. Resultatet härav synes böra avvaktas innan behovet av

ytterligare samordningsåtgärder kan bedömas. Syftet med motionen 1971: 665, såvitt nu är i fråga, synes vara i huvudsak tillgodosett, varför den avstyrkes.

Utskottet återkommer i samband med medelsanvisningen under punkten 14 (Rekrytering och utbildning av fältpersonal samt informationsverksamhet) till hemställan angående motionen 472 i vad den avser anslag till SIDA:s informationsverksamhet under budgetåret 1971/72.

Utskottet hemställer

1. att riksdagen avslår motionen 1971: 176,
2. att riksdagen avslår motionen 1971: 665 i vad avser åtgärder för internationalisering av undervisningen,
3. att riksdagen avslår motionen 1971: 678.

10. Organisations- och personalfrågor

Motionsyrkandena

I detta sammanhang har utskottet behandlat

dels motionen 1971: 175 av herr Bohman m. fl. (m) i vad avser hemställan att beträffande i u-länderna tjänstgörande personal ett system med längre tjänstgöringstider måtte övervägas liksom möjlighet för hemvändande personal att under sex månader ägna sig åt forskning eller fortbildning (punkt 11),

dels motionen 1971: 665 av herr Andersson i Nybro m. fl. (c) i vad avser hemställan att riksdagen i skrivelse till Kungl. Maj:t begär att en parlamentariskt sammansatt kommitté ges i uppdrag att utreda möjligheter till åtgärder som underlättar rekrytering till tjänster inom biståndsverksamheten (punkt 2).

Utskottet

Motionerna 175 och 665 förordar åtgärder för att underlätta rekrytering till biståndsarbete. Motionen 1971: 175 utmynnar emellertid inte i något särskilt yrkande på denna punkt. I båda motionerna framhålles önskvärdheten av att tjänstledighet beviljas för biståndsarbete samt att en generös meritvärdering tillämpas för sådant arbete.

Utskottet noterar att detta ämne är föremål för granskning av sakkunniga som tillkallats inom finansdepartementet med uppgift att utreda frågan om meritvärdet av anställning inom biståndsverksamheten i u-länder.

Syftet med yrkandet i motionen 1971: 665 i vad avser underlättande av rekrytering till biståndsarbete synes vara tillgodosett, varför motionen avstyrkes, såvitt nu är i fråga.

I motionen 175 föreslås vissa åtgärder för att höja *effektiviteten i biståndsarbetet* nämligen dels förlängd tjänstgöring för biståndsexper-

ter, dels möjlighet till forskning eller fortbildning under sex månader efter hemkomsten.

SIDA tillämpar vanligen tjänstgöringsperioder på två år, vilka, där så är lämpligt och möjligt, kan förlängas till tre eller fyra år. Erfarenheten synes visa att denna ordning är tillfredsställande. Om tjänstgöringen på fältet utsträcker till längre perioder bedömes risk uppstå för att biståndspersonalen förlorar kontakten med den ordinarie yrkesutövningen i hemlandet och att personalens effektivitet minskas. Det anses inte heller önskvärt att göra biståndsarbetet till en separat karriär. Ingenting hindrar dock att vederbörande efter någon tids tjänstgöring hemma rekryteras för en ny period på fältet.

Utskottet har erfarit att SIDA, där så befinnes önskvärt, kan bereda personal som återvänt från tjänstgöring i biståndsarbete på fältet möjlighet att ägna sig åt vidareutbildning eller forskning. Hittills har det ej funnits behov av att sätta en sådan uppföljning av fälttjänstgöringen i system.

Syftet med yrkandet i motionen 175 i vad avser längre tjänstgöringstider för biståndspersonalen på fältet och fortbildning eller forskning efter hemkomsten synes vara tillgodosett, varför motionen avstyrkes, såvitt nu är i fråga.

Utskottet hemställer

att riksdagen

1. avslår motionen 1971: 175 i vad avser införande av längre tjänstgöringstider för biståndspersonal och möjlighet till forskning eller vidareutbildning för hemvändande personal,
2. avslår motionen 1971: 665 i vad avser utredning rörande åtgärder för att underlätta rekrytering till tjänster inom biståndsverksamheten.

11. Handelspolitiska förbindelser med u-länderna

I detta sammanhang har utskottet behandlat *motionen* 1971: 1186 av herr Hermansson i Stockholm m. fl. (vpk), vari föreslås att riksdagen uttalar sig för att Sverige förändrar sin handelspolitik i enlighet med u-ländernas krav, sådana de uttryckts bl. a. i Alger-stadgan, och av regeringen begär undersökning och förslag om konkreta åtgärder i detta syfte.

Utskottet

I statsverkspropositionen framhålles att vissa framsteg har kunnat noteras i förhandlingarna inom ramen för FN:s världshandelskonferens (UNCTAD). Ett principbeslut har sålunda fattats om ett generellt system för preferenser, varigenom färdigvaruexporten från u-länderna skulle ges en gynnsammare behandling i tullhänseende än motsvarande

export från i-länder. U-ländernas export av sådana varor skulle i fortsättningen komma att i stor utsträckning kunna importeras till i-länderna helt tullfritt.

I statsverkspropositionens bilaga 12 meddelas beträffande samarbetet inom UNCTAD att proposition beträffande tullpreferenser för u-länderna avses föreläggas 1971 års riksdag. UNCTAD:s arbete på handels- och utvecklingsområdet ingår som ett led i strategin för det andra utvecklingsårtiondet. Vidare meddelas att inom råvaruområdet har nåtts överenskommelse mellan i-länder och u-länder om syften och principer i fråga om bl. a. prispolitik samt om riktlinjer för det fortsatta arbetet med diversifieringsfrågan. De sista kvarstående resolutionsförslagen från andra världshandelskonferensen har under året slutbehandlats. Strävandena att stabilisera priserna på u-ländernas råvaror har i olika sammanhang stötts från svensk sida. Ansträngningarna att få till stånd ytterligare råvaruavtal för bl. a. kakao fortsätter. Beträffande samarbetet i andra internationella organisationer framhålls i statsverkspropositionens bilaga 12 att strävandena inom GATT att ytterligare frigöra världshandeln fortsätter. Särskild uppmärksamhet ägnas handeln med u-länderna, icke-tariffära handelshinder och handeln med jordbruksvaror. Sverige har genom unilaterala bidrag fortsatt att öka stödet till GATT:s och UNCTAD:s gemensamma handelsinformationscentrum (ITC).

En av ITC:s huvuduppgifter är att främja u-ländernas export.

Utskottet finner att den svenska handelspolitiken i hög grad är inriktad på att tillgodose u-ländernas krav, sådana de bl. a. uttryckts i Alger-stadgan.

Syftet med motionen 1186 synes sålunda vara i huvudsak tillgodosett, varför motionen avstyrkes.

Utskottet hemställer

att riksdagen avslår motionen 1971: 1186.

Medelsanvisningen

I statsverkspropositionen (s. 21—22) framhålls att budgeten för 1970/71 följer den anslagsuppdelning som varit motiverad av att biståndsfrågorna tidigare handlades inom två olika departement. Det bör vara möjligt att i år genomföra en mer ändamålsenlig anslagsuppdelning. I propositionen föreslås sålunda ett gemensamt anslag för de multilaterala posterna med beteckningen *C 1. Bidrag till internationella biståndsprogram*. De bilaterala insatserna redovisas på ett gemensamt anslag med beteckningen *C 2. Bilateralt utvecklingssamarbete*. Detta motiveras inte minst av att biståndsplaneringen numera tar sikte på en samordning av biståndsinsatserna i varje mottagarland.

I samband med den ändrade anslagsuppdelningen kommer vissa insatser av multilateral karaktär som innevarande budgetår helt eller del-

vis redovisas tillsammans med bilateralt gåvobistånd på anslaget C 2. Fältverksamhet att flyttas över och i fortsättningen redovisas på anslaget C 1. Bidrag till internationella biståndsprogram.

12. Bidrag till internationella biståndsprogram

Propositionen

Kungl. Maj:t har (punkt C 1. s. 23—31) föreslagit riksdagen att till Bidrag till internationella biståndsprogram för budgetåret 1971/72 anvisa ett reservationsanslag av 395 920 000 kr., att medge att Kungl. Maj:t gör långtidsutfästelser för budgetåren 1972/73 och 1973/74 i enlighet med angivna riktlinjer samt att godkänna de i propositionen angivna riktlinjerna för multilateralt utvecklingssamarbete.

Motsvarande anslag är i gällande riksstat uppförda med sammanlagt 295 947 000 kr.

På ifrågavarande anslag redovisas följande.

FN:s utvecklingsprogram (UNDP). Ländernas bidrag till UNDP är frivilliga och uppgår f. n. till drygt 1 miljard kronor årligen. Härav svarar Sverige för ca 10 %.

1970 års riksdag medgav att Kungl. Maj:t gjorde vissa fasta förhandsutfästelser om svenska bidrag avseende budgetåret 1971/72 och 1972/73 till bl. a. UNDP. Riksdagen medgav vidare att utfästelser inom angivna planeringsramar gjordes därutöver med de belopp som befanns lämpliga efter närmare överväganden. Sedan principbeslut fattats om reformer av UNDP:s verksamhet på grundval av Jackson-utredningen, vilka torde förbättra UNDP:s förmåga att utnyttja större resurser, höjde även Sverige i likhet med flera andra länder vid detta tillfälle sin bidragsutfästelse. Det utfästa bidraget höjdes sålunda från 114,4 milj. kr. till 119,6 milj. kr. för vart och ett av budgetåren 1971/72 och 1972/73. I propositionen begärs bemyndigande att, om beslut om reformer av UNDP:s verksamhet visar sig bli genomförda snabbt och effektivt, höja den gjorda utfästelsen för budgetåret 1972/73 (UNDP:s verksamhetsår 1972) till motvärdet av 24 milj. dollar, dvs. 124,8 milj. kr. Även för budgetåret 1973/74 bör en utfästelse kunna göras med samma belopp.

Internationella utvecklingsfonden (IDA)

Världsbanksgruppen, vari IDA ingår, svarade under verksamhetsåret 1969/70 för en utlåning av sammanlagt cirka 12 miljarder kr. Denna grupp är därmed den största källan för obunden internationell kreditgivning till u-länderna. Svenska biståndsmedel till Världsbanksgruppen kanaliseras uteslutande genom IDA. Internationella förhandlingar har ägt rum om påfyllnad av IDA:s resurser, då gällande överenskommelse nu utlöper vid budgetårsskiftet. Förhandlingsresultatet innebär att resurserna fördubblas i jämförelse med den föregående påfyllnadsperio-

den, genom att i-ländernas bidrag ökas från 400 till drygt 800 milj. dollar årligen. Mot denna bakgrund har den svenska regeringen med reservation för riksdagens godkännande utfäst sig att årligen bidra till den tredje påfyllnaden med 34 milj. dollar, motsvarande omkring 176 milj. kr. per år under en treårsperiod. Det svenska bidraget uppgick under den andra påfyllnadsperioden till i genomsnitt cirka 88 milj. kr. per år.

Förhandlingar har även ägt rum om röstfördelningen inom IDA:s styrelse. Risker förelåg för att u-ländernas sammanlagda röstetal (f. n. 37,6 %) skulle sjunka på grund av bidragsläget. Enighet nåddes om en ordning enligt vilken u-ländernas röststyrka ej kommer att förändras. Metoden för röstfördelning på längre sikt är nu föremål för utredning inom IDA:s styrelse.

Riksdagens godkännande sökes för bidrag till IDA med ett sammanlagt belopp motsvarande 102 milj. dollar att fördelas lika över tre år. För budgetåret 1971/72 skulle i enlighet härmed bidraget komma att uppgå till 175 950 000 kr.

FN:s barnfond (UNICEF)

UNICEF:s ökade satsning på familjeplanering liksom kapaciteten att utnyttja ökade bidrag har motiverat en snabb anpassning av de svenska bidragen till det av organisationen fastställda nya bidragsmålet om 100 milj. dollar att uppnås 1975. I enlighet med riksdagens beslut har utfästelser gjorts att de svenska bidragen under budgetåren 1971/72 och 1972/73 skall uppgå till 30 resp. 40 milj. kr. I statsverkspropositionen begäres riksdagens bemyndigande att lämna fast utfästelse om bidrag uppgående till 45 milj. kr. för budgetåret 1973/74.

Internationella livsmedelsprogrammet (WFP) samt 1967 års konvention om livsmedelshjälp (FAC)

WFP lämnar bistånd i form av livsmedel till utvecklingsprojekt och till katastrofdrabbade områden. Sveriges bidragsutfästelser för perioden 1971—1972 uppgår för vart och ett av åren till 4 milj. dollar dvs. nära 21 milj. kr.

Inom ramen för FAC skall de deltagande länderna årligen under en treårsperiod (1968/69—1970/71) leverera 4,5 milj. ton spannmål eller motsvärdet i kontanter till behövande u-länder. Den för Sverige fastställda kvoten uppgår till 54 000 ton, vilket motsvarar ett värde av ca 18 milj. kr. Sverige har därutöver åtagit sig att lämna bidrag för frakt- och administrationskostnader med sammanlagt ca 4 milj. kr. per budgetår. I enlighet med riksdagens bemyndigande har Sverige överenskommit med WFP om att denna organisation skall ta hand om administrationen av de svenska veteleveranserna under FAC, vilka därigenom har integrerats med WFP:s normala verksamhet.

Konventionen upphör att gälla i och med innevarande budgetårs utgång. Beslut har fattats att formella förhandlingar om en förlängning av konventionen skall äga rum. Om FAC skulle upphöra eller svenska bidrag av annan anledning ej skulle aktualiseras, skulle det totala svenska bistånd som förmedlas genom WFP komma att minska kraftigt under innevarande och kommande budgetår. I statsverkspropositionen beräknas det sammanlagda medelsbehovet till internationellt livsmedelsbistånd för budgetåret 1971/72 till oförändrat 42 880 000 kr. Därest en förnyelse av livsmedelskonventionen ej kommer till stånd eller svenskt bistånd av andra skäl ej kommer i fråga, bör en väsentlig del av det för FAC beräknade beloppet kunna utnyttjas för ökade bidrag till WFP.

Regionala utvecklingsbanker

Asiatiska utvecklingsbanken (AsDB), interamerikanska utvecklingsbanken (IDB) och afrikanska utvecklingsbanken (ADB) svarar för en ökande del av de resurser som ställs till u-ländernas förfogande för ekonomisk och social utveckling. Bankernas verksamhet finansieras genom medlemsländernas betalningsinsatser, men även via upplåning på den internationella kapitalmarknaden och genom särskilda bidrag från de rika länderna. Innevarande budgetår har anslagits 2,6 milj. kr. till AsDB, som utgör den sista av fem årliga inbetalningar av den svenska kapitalinsatsen. Den svenska utvecklingsfonden för Latinamerika, knuten till IDB, har helt utnyttjats. IDB:s verksamhet är föremål för omprövning. Medel för svenskt bidrag till ADB:s utvecklingsfond, uppskattat till 15,6 milj. kr. under budgetåret 1971/72, har tidigare anvisats. Inga nya medel till de regionala utvecklingsbankerna beräknas för det kommande budgetåret.

Övriga multilaterala bidrag

FN:s flyktingkommissariat (UNHCR). Det samlade svenska bidraget till UNHCR för 1970 uppgick till 5,2 milj. kr. Bidragen utgick från två olika anslag enligt den tidigare anslagsuppdelningen, nämligen C 1. Vissa FN-organs biståndsprogram och C 2. Fältverksamhet.

I enlighet med riksdagens bemyndigande har utfästelse gjorts under det tidigare anslaget C 1 till UNHCR med 3,1 milj. kr. för vart och ett av åren 1971, 1972 och 1973. Härutöver har, med förbehåll för riksdagens godkännande, uttalats att ytterligare medel skulle komma att ställas till förfogande, så att det samlade svenska bidraget skulle uppgå till motvärdet av 1,0, 1,1 resp. 1,2 milj. dollar under kalenderåren 1971, 1972 och 1973. Medelsbehovet för budgetåret 1971/72 beräknas därför till 5,2 milj. kr. Riksdagens medgivande söks för utfästelse för budgetåret 1973/74 (verksamhetsåret 1974) med motvärdet till 1,3 milj. dollar eller 6,7 milj. kr.

I propositionen beräknas oförändrat svenskt bidrag — 11,5 milj. kr.

— till FN:s hjälpprogram för Palestinaflyktingar (UNRWA) för budgetåret 1971/72. Med hänsyn till situationen i det berörda området utesluter departementschefen emellertid inte att det svenska stödet kan behöva ökas.

Till FN:s forskningsinstitut för social utveckling (UNRISD), FN:s utbildnings- och forskningsinstitut (UNITAR) och FN:s forskningsinstitut för socialskydd (UNSDRI) har för budgetåret 1970/71 utgått bidrag med sammanlagt 860 000 kr. För budgetåret 1971/72 beräknas ett bidrag av sammanlagt 1 milj. kr. Utfästelser om fortsatta bidrag för de båda följande budgetåren inom ramen för motsvarande årliga totalsumma bör även göras.

Uppföljningen av strategin för FN:s andra utvecklingsårtionde kommer i betydande utsträckning att bli beroende av de sekretariatsresurser som FN kan ställa till förfogande. Detta kan leda till behov av särskilda bidrag från svensk sida. Även för vissa andra grenar av FN:s verksamhet kan det i framtiden visa sig önskvärt att lämna bidrag för att göra särskilda insatser av brådskande natur. Totalt beräknas 9 790 000 kr. för sådana extra insatser.

Motionsyrkandet

Utskottet har under punkt 8 ovan behandlat motionen 1971: 674 av herr Hermansson i Stockholm m. fl. (vpk) i vad avser hemställan att riksdagen avslår förslaget i propositionen 1971: 1, bil. 5, om bidrag till den internationella utvecklingsfonden IDA med 175,9 milj. kr.,

Utskottet

Utskottet har avstyrkt ovannämnda motionsyrkande.

Utskottet har erfarit att förhandlingar nyligen har förts om en ny konvention om livsmedelsbistånd, vilka resulterat i ett nytt avtal benämnt 1971 års konvention om livsmedelsbistånd. Samtidigt nåddes enighet om en ny vetekonvention innehållande i stort sett endast administrativa bestämmelser. De båda konventionerna har försetts med en gemensam inledning och bildar tillsammans 1971 års internationella viteavtal. Danmark, Norge och Storbritannien deltar inte i den nya livsmedelskonventionen. Den totala bidragsvolymen har minskats med drygt 12 %. Biståndsvillkoren har försämrats, vilket föranlett kritik från såväl u-länder som vissa givarländer. Bl. a. skall bidragen i viss utsträckning kunna ges på kreditbasis. Sverige framförde, med stöd av u-ländernas representanter, vissa önskemål om att biståndspolitiska hänsyn skulle beaktas i större utsträckning. Dessa önskemål kunde emellertid inte godtas av flertalet övriga bidragsgivande länder. Med hänsyn till de önskemål om fortsatta bidrag som framförts av u-ländernas representanter beslöts att Sverige under förutsättning av riksdagens godkännande likväl skulle biträda den nya konventionen. Då den totala bi-

dragsnivån minskats och viktiga biståndspolitiska hänsyn ej beaktats i den nya konventionen, fastställdes den svenska bidragsnivån till 35 000 ton vete. Meddelandet att Sverige avsåg biträda konventionen hälsades med tillfredsställelse av u-ländernas representanter. I likhet med tidigare praxis avses bidragen komma att förmedlas genom WFP. Sverige skulle likaledes åtaga sig att lämna bidrag till frakt- och administrationskostnader. Det sammanlagda medelsbehovet för Sveriges åtaganden i enlighet med 1971 års konvention om livsmedelsbistånd beräknas uppgå till högst 16,5 milj. kr. per år under treårsperioden 1971/72—1973/74.

Genom minskningen av de svenska åtagandena inom den nya livsmedelskonventionens ram ökas utrymmet i motsvarande mån för insatser genom i första hand WFP. Utskottet anser att den svenska bidragsutfästelsen till WFP för år 1972 bör, i linje med vad som förutskickats i statsverkspropositionen, höjas med ett belopp motsvarande värdet av den förutsedda minskningen av livsmedelsbiståndet under FAC. U-länderna är företrädde i WFP:s styrelse och har därigenom inflytande på biståndets fördelning. WFP:s bistånd omfattar olika slags livsmedel. De svenska bidragen till WFP har det senaste året omfattat korn, vegetabilisk olja och fiskkonserver. Värdet för u-länderna av de svenska insatserna på livsmedelsområdet synes sålunda öka genom förskjutningen mellan åtagandena i livsmedelshjälpkonventionen och WFP:s ordinarie verksamhet.

Utskottet hemställer

1. att riksdagen godkänner de av Kungl. Maj:t föreslagna riktlinjerna för multilateralt utvecklingssamarbete,
2. att riksdagen medger att Kungl. Maj:t i enlighet med angivna riktlinjer gör långtidsutfästelser för budgetåret 1972/73 och 1973/74,
3. att riksdagen med bifall till Kungl. Maj:ts förslag och med avslag på motionen 1971: 674, i vad avser medelsanvisning, till *Bidrag till internationella biståndsprogram* för budgetåret 1971/72 på driftbudgeten under tredje huvudtiteln anvisar ett reservationsanslag av 395 920 000 kr.

13. Bilateralt utvecklingssamarbete

Propositionen

Kungl. Maj:t har (punkt C 2. s. 31—45) föreslagit riksdagen att till bilateralt utvecklingssamarbete för budgetåret 1971/72 anvisa ett reservationsanslag av 572 222 000 kr. samt att godkänna de i propositionen angivna riktlinjerna för bilateralt utvecklingssamarbete.

Motsvarande anslag är i gällande riksstat uppförda med sammanlagt 476 340 000 kr.

Inom anslaget beräknas för utvecklingskrediter 246 milj. kr. och för gåvobistånd ca 326 milj. kr. Inom posten för gåvobistånd torde i enlig-

het med SIDA:s förslag 25 milj. kr. beräknas för särskilda insatser i samband med t. ex. naturkatastrofer. Inom posten för utvecklingskrediter beräknas 10 milj. kr. för projektförberedelser och projektkontroll. Antalet kreditavtal väntas den 30 juni 1971 uppgå till drygt 35.

I propositionen framhålles vidare att den slutliga fördelningen av medel på skilda ändamål inom ramen för anslaget torde i sedvanlig ordning ske genom Kungl. Maj:ts beslut.

En redogörelse lämnas (prop. s. 34—45) för vissa pågående eller planerade svenska insatser. Redogörelsen avser insatser i Tunisien, Sudan, Etiopien, Kenya, Uganda, Tanzania, Östafrikanska gemenskapen, Zambia, Botswana, Lesotho och Swaziland, Södra Afrika (flyktingar och frihetsrörelser), Indien, Pakistan, Vietnam, Ceylon, Afghanistan, Turkiet, Cuba, Chile och Peru, ävensom SIDA:s biståndskontors verksamhet och organisation.

Tablåer över utbetalningar av bilateralt gåvo- och kreditbistånd budgetåret 1969/70, fördelade på mottagarländer resp. på ändamål, har intagits i propositionen.

Motionsyrkandena

Utskottet har tidigare behandlat

dels under punkt 5 här ovan motionen 1971: 124 av herr Hermanson i Stockholm m. fl. (vpk), vari hemställes att riksdagen anvisar 10 milj. kr. till PAIGC, 10 milj. kr. till MPLA och 10 milj. kr. till FRELIMO,

dels under punkt 3 här ovan motionen 1971: 175 av herr Bohman m. fl. (m) i vad avser hemställan att riksdagen måtte i skrivelse till Kungl. Maj:t uttala att svenskt biståndsarbete framför allt bör inrikta sig på de särskilt fattiga länderna och att följaktligen ökat bistånd till Cuba icke bör komma i fråga (punkt 2),

dels under punkt 7 här ovan motionen 1971: 175 av herr Bohman m. fl. (m) i vad avser hemställan att inom ramen för beviljade anslag ett belopp om lägst 20 milj. kr. skall utgå till missionen och övrigt enskilt humanitärt hjälparbete (punkt 6),

dels under punkt 5 här ovan motionen 1971: 671 av herr Hermanson i Stockholm m. fl. (vpk), vari hemställes att riksdagen anvisar 10 milj. kr. till Laos' patriotiska front och 10 milj. kr. till den nationella befrielserörelsen FUNK i Kambodja,

dels under punkt 3 här ovan motionen 1971: 672 av herr Hermanson i Stockholm m. fl. (vpk), vari hemställes att riksdagen med bifall till förslaget i proposition nr 1 om anslag under tredje huvudtiteln (bilaga 5 s. 42) på sammanlagt 75 milj. kr. för bidrag till Demokratiska republiken Vietnam måtte besluta att detta i sin helhet skall kunna utgå under budgetåret 1971/72, att ingen ränta eller återbetalningsskyldighet skall förekomma samt att riksdagen på samma villkor så-

som förslagsanslag anvisar 75 milj. kr. till Republiken Sydvietnams provisoriska revolutionära regering,

dels under punkt 3 här ovan motionen 1971: 675 av herr Hermanson i Stockholm m. fl. (vpk), vari föreslås att riksdagen såsom förslagsanslag anvisar sammanlagt 20 milj. kr. till Cuba.

Utskottet

Utskottet har avstyrkt ovannämnda motionsyrkanden.

Utskottet hemställer

1. att riksdagen avslår motionen 1971: 175, i vad den avser beräkning av medel för bistånd till Cuba,
2. att riksdagen avslår motionen 1971: 175, i vad den avser beräkning av medelsbehovet för missionen och övrigt enskilt hjälparbete,
3. att riksdagen godkänner de av Kungl. Maj:t föreslagna riktlinjerna för bilateralt utvecklingssamarbete,
4. att riksdagen med bifall till Kungl. Maj:ts förslag och med avslag på motionerna 1971: 124, 1971: 671, 1971: 672 och 1971: 675 till *Bilateralt utvecklingssamarbete* för budgetåret 1971/72 på driftbudgeten under tredje huvudtiteln anvisar ett reservationsanslag av 572 222 000 kr.

14. Rekrytering och utbildning av fältpersonal samt informationsverksamhet

Propositionen

Kungl. Maj:t har (punkt C 3, s. 45—48) föreslagit riksdagen att till Rekrytering och utbildning av fältpersonal samt informationsverksamhet för budgetåret 1971/72 anvisa ett reservationsanslag av 10 021 000 kr.

Motsvarande anslag är i gällande riksstat uppfört med 8 725 000 kr.

Från anslaget finansieras dels rekryteringen av personal till det svenska utvecklingsbiståndet och till de internationella biståndsorganens verksamhet, dels förberedelser och utbildning av utresande personal, dels verksamhet för ökad upplysning om u-ländernas situation och om biståndsverksamhetens inriktning och innehåll.

Motionsyrkandet

Utskottet har under punkt 9 ovan behandlat motionen 472 av herrar Helén (fp) och Hedlund (c) i vad avser hemställan att riksdagen vid sin behandling av Kungl. Maj:ts proposition, bil. 5, punkten C 3. Rekrytering och utbildning av fältpersonal samt informationsverksamhet måtte bevilja ett med 800 000 kr. förhöjt förslagsanslag på 10 821 000 kr., varav 3 550 000 kr. skall avsättas för SIDA:s informationsverksamhet (punkt 13).

Utskottet

Utskottet har avstyrkt ovannämnda motionsyrkande.

Utskottet hemställer

att riksdagen med bifall till Kungl. Maj:ts förslag och med avslag å motionen 1971: 472, i vad den avser medelsanvisning, till *Rekrytering och utbildning av fältpersonal samt informationsverksamhet* för budgetåret 1971/72 på driftbudgeten under tredje huvudtiteln anvisar ett reservationsanslag av 10 021 000 kr.

15. Styrelsen för internationell utveckling (SIDA). Utskottet tillstyrker Kungl. Maj:ts förslag (punkt C 4, s. 48—49) och hemställer

att riksdagen till *Styrelsen för internationell utveckling (SIDA)* för budgetåret 1971/72 på driftbudgeten under tredje huvudtiteln anvisar ett förslagsanslag av 20 837 000 kr.

16. Utredningsverksamhet. Utskottet tillstyrker Kungl. Maj:ts förslag (punkt C 5, s. 50) och hemställer

att riksdagen till *Utredningsverksamhet* för budgetåret 1971/72 på driftbudgeten under tredje huvudtiteln anvisar ett reservationsanslag av 800 000 kr.

Stockholm den 23 mars 1971

På utrikesutskottets vägnar

ARNE GEIJER

Vid ärendets slutbehandling inom utskottet har närvarit: herrar Geijer i Stockholm (s), Dahlén (fp), fru Lewén-Eliasson (s), herrar Möller i Gävle (s), Bengtson i Jönköping (c), Johansson i Jönköping (s), Turesson (m), Göransson (s), Antonsson (c), Hellström (s), Virgin (m), Hugosson (s), Wirmark (fp), Korpås (c) och Ericson i Örebro (s).

Reservationer

1. Vid *punkten 1* (Planeringsramar, anslagsutvecklingen och vägen till 1 0/0-målet) av herrar Dahlén (fp), Bengtson i Jönköping (c), Turesson (m), Antonsson (c), Virgin (m), Wirmark (fp och Korpås (c) som anser *dels* att den del av utskottets yttrande som på s. 6 börjar med "Enligt det" och på s. 8 slutar med "dessa riktlinjer" bort ha följande lydelse:

"År 1968 fattade riksdagen principbeslut om utbyggnaden av det statliga utvecklingsbiståndet. Detta skulle budgetåret 1974/75 uppgå till ett belopp som motsvarade 1 0/0 av bruttonationalprodukten (BNP). Målet

skulle nås genom successiva anslagsökningar. Det beräknades att en ökningstakt motsvarande i genomsnitt 25 % per år skulle behövas. Det framhölls också, att planen utgjorde en minimimålsättning och att en snabbare ökningstakt borde eftersträvas om det allmänna budgetläget så tilläte.

Frågan om de årliga anslagsökningarnas storlek har aktualiserats flera gånger i riksdagen. I motioner har påpekats, att 25 %-iga anslagsökningar kunde komma att visa sig otillräckliga för 1 %-målets uppnående, såvida man inte accepterade en mycket kraftig höjning vid periodens slut. I ett av riksdagen godkänt utlåtande 1969 uttalades förståelse för denna farhåga. Statsutskottet förklarade, att det vore olyckligt, om det slutliga genomförandet av 1 %-planen skulle sättas i fara inför en dylik kraftig höjning i slutskedet.

Statsutskottet ansåg sig emellertid inte då kunna göra någon säker bedömning av vilka antaganden om prisutveckling och tillväxttakt som vore riktiga och fann ingen anledning att frånga principen om 25 %-iga stegringar.

Långtidsutredningen har som påpekats i motion 472 numera gjort beräkningar, som ganska klart tyder på att den hittillsvarande ökningstakten är otillräcklig. Beräkningarna utvisar, att anslagshöjningen det sista året skulle behöva bli ca 800 milj. kr. eller motsvarande de totala biståndsanslagen för innevarande budgetår. Motionärerna rekommenderar för sin del en jämnare anslagshöjning fr. o. m. budgetåret 1972/73. I sina petita har också SIDA, som framhålls såväl i förenämnda motion som i motion 175 ansett att riksdagen när den 1972 har att ta ställning till planeringsramar som även omfattar 1 %-planens slutår inte kan undgå att beakta detta förhållande.

De uttalanden som gjorts både i motionerna och i SIDA:s petita tar sålunda fasta på vad statsutskottet tidigare anfört om behovet av att, då säkrare bedömningar kan föreligga, anpassa anslagstilldelningen till en jämnare stegringstakt om inte 1 %-planens genomförande skall äventyras. Utskottet kan därför biträda yrkandet i motion 472 om att riksdagen i skrivelse till Kungl. Maj:t påtalar, att 1 %-planens genomförande kräver en jämnare anslagsökning. Ett genomförande av denna plan nödvändiggör en sådan anpassning av anslagstilldelningarna under de närmaste åren att den mycket kraftiga höjningen vid periodens slut, som nuvarande ökningstakt leder till, kan undvikas. Risker för att ekonomiska skäl kommer att åberopas mot en sådan mycket kraftig engångshöjning under planens slutår är överhängande och därför också faran för att 1 %-målets uppnående måste skjutas på framtiden."

dels att utskottets hemställan under 1 och 2 bort ha följande lydelse:

"1. att riksdagen beträffande tidpunkten för 1 %-målets uppnående i anledning av motionen 1971: 472 såvitt nu är i fråga som sin mening ger Kungl. Maj:t till känna vad utskottet anfört,

2. att riksdagen beträffande stegringstakten i det svenska utvecklingsbiståndet fram till 1 0/0-målets uppnående 1974/75 i anledning av motionen 1971: 472 såvitt nu är i fråga som sin mening ger Kungl. Maj:t till känna vad utskottet anfört,"

2. Vid *punkten 2* (Biståndspolitikens långsiktiga inriktning och utformning) av herrar Dahln (fp), Bengtson i Jönköping (c), Turesson (m), Antonsson (c), Virgin (m), Wirmark (fp) och Korpås (c) som anser

dels att den del av utskottets yttrande som på s. 9 börjar med "Utskottet erinrar" och på s. 11 slutar med "inriktning och utformning" bort ha följande lydelse:

"I motionerna 175 och 472 har begärts att en parlamentarisk utredning tillsätts med uppgift att göra en översyn över riktlinjerna för biståndsarbetet på grundval av de erfarenheter som hittills vunnits. I motionen 665 begäres likaså på parlamentarisk väg en översyn av biståndets mål och inriktning.

I dessa motioner ifrågasätts inte den nu gällande huvudmålsättningen för biståndspolitik. Motionärerna kräver i stället något precisare mål-angivelse och en omfattande inventering av aktuella problemställningar kring biståndspolitikens utformning.

Utskottet vill för sin del ansluta sig till önskemålet om att en parlamentarisk utredning tillsätts.

Detta är desto mera angeläget som planeringen av biståndsinsatserna måste ske på lång sikt och snart börjar beröra slutet av den period som täckes av den långtidsplan för utvecklingsbiståndet som statsmakterna antog 1968 och som sträcker sig fram t. o. m. budgetåret 1974/75. SIDA framhåller i sin anslagsframställning att de finansiella totalramarna för planering av de svenska insatserna under 1971—1975 rör sig om sammanlagt ca 6 miljarder kronor och att anslagsvolymen därefter kan förväntas ligga över 2 miljarder kronor om året.

Några av de områden som utredningen bör ta upp är resultatvärderingens organisation och omfattning, åtgärder på handelspolitikens område för att främja handelsutbytet med u-länderna, formerna för det svenska näringslivets medverkan i utvecklingssamarbetet med u-länderna, frivilligorganisationernas roll på u-hjälpsområdet och samordningen mellan dessa organisationers och SIDA:s arbete samt möjligheterna till ytterligare integrering av bilaterala och multilaterala insatser. Dessutom bör utredningen granska frågan om biståndsverksamhetens omfattning och inriktning efter 1974/75.

Utredningen bör beakta de riktlinjer för det internationella utvecklingssamarbetet som dragits upp i FN:s strategi för det andra utvecklingsårtiondet. Det är önskvärt att de svenska biståndsinsatserna så långt som möjligt bidrar till att omsätta strategin i praktisk handling.

Utredningen bör i sitt arbete beakta de erfarenheter som vunnits i det svenska biståndsarbetet hittills liksom i de internationella organisationernas verksamhet. Den skulle dels kunna göra egna studier av rapporter från svensk och internationell biståndsverksamhet, dels kunna tillkalla personer med särskilda biståndserfarenheter från SIDA, de internationella biståndsorganen, näringslivet, missionen och andra frivilliga organisationer etc. för att direkt få del av deras syn på aktuella frågeställningar inom biståndsverksamheten.

Utskottet finner det speciellt angeläget att mera effektivt knyta samman de erfarenheter av arbetet i u-länder som finns samlade inom näringslivet, missionen, folkrörelserna, de humanitära frivilligorganisationerna etc. och som i möjligaste mån bör tillgodogöras av den statliga biståndsverksamheten.

Utredningen förutsättes resultera i rekommendationer till konkreta åtgärder och förslag till vidare utredningar på speciella punkter.

Vad utskottet sålunda anfört i anledning av motionerna 175, 472 och 665, samtliga såvitt nu är i fråga, torde ges Kungl. Maj:t till känna.”

dels att utskottets hemställan bort ha följande lydelse:

”att riksdagen i anledning av motionerna 1971: 175, 1971: 472 och 1971: 665 som sin mening ger Kungl. Maj:t till känna vad utskottet anfört om en översyn av riktlinjerna för det svenska biståndsarbetet.”

3. Vid *punkten 3* (Biståndets länderinriktning) beträffande *biståndet till Cuba* av herrar Turesson (m) och Virgin (m) som anser att det stycke i utskottets yttrande på s. 17 som börjar med ”Riksdagen har” och slutar med ”biståndet till Cuba” bort ersättas med text av följande lydelse:

”En allvarlig brist i ländervalsdiskussionen i årets utrikes huvudtitel är att där helt saknas den princip som enligt vår mening bör vara ledmotiv för den svenska utvecklingsansträngningen: att hjälpa där hjälpbehovet är störst, att bistå de särskilt fattiga u-länderna. Avsaknaden av denna riktlinje är så mycket mer anmärkningsvärd som speciella åtgärder för de fattigaste u-länderna har diskuterats livligt inom FN under senare tid. Rapporterna från Pearson, Jackson och Tinbergen förordar alla koncentrerade biståndsansträngningar för dessa länder. FN förordar i sin strategi att i-länderna vidtar särskilda åtgärder till förmån för de fattigaste u-länderna. Utskottet anser att principen att hjälpbehovet skall vara ledmotivet i svenskt biståndsarbete ånyo bör slås fast och att riksdagen bör uttala att svenskt biståndsarbete framför allt bör inrikta sig på de fattigaste u-länderna. En anslutning från svensk sida till FN:s rekommendation stämmer väl med vår önskan om internationell solidaritet och social rättvisa och vår strävan att göra en kvalitativt betydande och värdefull insats i utvecklingsarbetet.

I enlighet med denna uppfattning och då Cuba enligt tillgängliga uppgifter redan erhåller ett betydande stöd från öststaterna kan utskottet inte finna det bistånd till Cuba som föreslås tillräckligt motiverat. Motionen 1971: 175 tillstyrkes därför, såvitt nu är i fråga, och riksdagen bör i enlighet därmed i skrivelse till Kungl. Maj:t ge sin mening till känna."

4. Vid punkten 3 (Biståndets länderinriktning) beträffande *biståndsinsatser i Zambia och Botswana* av herrar Dahlén (fp), Bengtson i Jönköping (c), Antonsson (c), Wirmark (fp) och Korpås (c) som anser

dels att den del av utskottets yttrande på s. 19 som börjar med "Frågan om" och slutar med "motionen 664" bort ha följande lydelse:

"Under en följd av år har kravet på ökad hjälp till Zambia — såväl förvaltningsbistånd och annat tekniskt bistånd som kreditbistånd — förts fram i riksdagen. Biståndsinsatserna i Zambia från svensk sida har också ökat, men ej i tillräcklig grad. Det bistånd som f. n. ges och som enligt angivna planeringsramar planeras för Zambia är fortfarande sålunda begränsat. Något fullföljande av riksdagens uttalande om beredvillighet att lämna kreditbistånd till Zambia synes inte ha skett.

Utskottet finner att Zambia väl motsvarar den beskrivning statsutskottet förra året gjorde av ett land där starka indicier talar för att en u-landsregim 'allvarligt strävar till ekonomisk och social utjämning och har realistiska förutsättningar att samtidigt öka den allmänna utvecklingstakten, om den får bistånd utifrån'. Starka politiska skäl — främst närheten till apartheidregimerna i södra Afrika och de speciella följdverkningarna av Rhodesiakonflikten — talar jämväl för en väsentlig utökning av den svenska hjälpen utöver vad som hittills planerats. Därvid bör bl. a. vidgat förvaltningsbistånd, insatser beträffande jord- och skogsbruk och landsbygdens utveckling liksom i fråga om utbildning och stöd till förverkligande av infrastrukturella projekt kunna komma i fråga.

Utskottet finner att liknande skäl kan anföras för en väsentlig utvidgning av det svenska biståndet till Botswana, som är så gott som helt omgivet av apartheidregimerna. Regering och riksdag har vid flera tillfällen betonat sin vilja att aktivt stödja de små grannstaterna till de vita minoritetsregimerna i södra Afrika. Betydligt större biståndsinsatser än de som rymmes inom de av SIDA angivna planeringsramarna bör därför komma till stånd i Botswana i enlighet med vad som anföres i motionerna 1971: 472 av herrar Helén och Hedlund och 1971: 664 av herr Ahlmark m. fl. Utskottet vill speciellt understryka möjligheten till vidgade insatser på undervisningens område, insatser för boskapsskötsel och landsbygdens utveckling, liksom möjligheten att bidra med infrastrukturella investeringar i fråga om kommunikationer med yttrevärlden. Därvid bör undersökas om Sverige kan biträda vid

finansieringen av projekt som — i likhet med den planerade nya vägen mellan Botswana och Zambia — för dessa båda länder närmare varandra.

Mot bakgrund av vad ovan anförts tillstyrker utskottet motionerna 1971: 472, såvitt nu är i fråga, och 1971: 664 och förutsätter att SIDA får i uppdrag att lägga fram en plan för ett väsentligt ökat bistånd till Zambia och Botswana. Vad utskottet anför i anledning av motionerna 1971: 472, såvitt nu är i fråga, och 1971: 664 torde ges Kungl. Maj:t till känna."

dels att utskottets hemställan under 4 bort ha följande lydelse:

"4. att riksdagen i anledning av motionerna 1971: 472, såvitt nu är i fråga, och 1971: 664 som sin mening ger Kungl. Maj:t till känna vad utskottet anför beträffande väsentligt ökade svenska biståndsinsatser i Zambia och Botswana,"

5. Vid *punkten 4* (U-landsinvesteringar, u-ländernas industrialisering, kapitalbildning i u-länderna m. m.) av herrar Dahlén (fp), Bengtson i Jönköping (c), Turesson (m), Antonsson (c), Virgin (m), Wirmark (fp) och Korpås (c) som anser

dels att den del av utskottets yttrande som på s. 23 börjar med "Det framhålls" och på s. 27 slutar med "denna del" bort ha följande lydelse:

"Utskottet erinrar om att riksdagen har uttalat sig för att bistånd till u-ländernas industrialisering skall ges ökad vikt och noterar att statsverkspropositionen redogör för de begynnande insatserna på detta område. Av SIDA:s *petita* framgår dessutom att ökade insatser förbereds för industrialiseringsbistånd. Bl. a. planerar SIDA att i samverkan med svenska myndigheter och organisationer som har speciellt intresse för u-ländernas industriutveckling till sig knyta en grupp industriexperter. En sådan grupps första uppgift skulle bli att samla in material från internationella organisationer, svenska universitet och handelsföretag, industriföretag med omfattande internationella kontakter, konsulter m. fl. och därigenom klargöra vilken kapacitet och vilka erfarenheter som skulle kunna utnyttjas för ett utbyggt svenskt industribistånd.

SIDA förmedlar vidare i viss utsträckning tekniskt kunnande och företagsledande tjänster på industriområdet.

Frågan om stöd åt u-ländernas industrialisering och frågan om utformningen av utländska privata investeringar i u-länderna har tagits upp i FN-strategin. Den bärande idén i strategin är att relationerna mellan de rika och de fattiga länderna skall utformas på ett sätt som gynnar det gemensamma målet att 'nå fram till ett bättre och effektivare system för internationellt samarbete, varigenom rådande skillnader i världen kan avskaffas och välståndet kan tillförsäkras alla'.

Särskilda verkställighetsåtgärder i detta syfte har angivits, bl. a. att främja investeringar i enlighet med de utvecklingsmål och den prioritering som fastställts i u-ländernas nationella utvecklingsplaner. I- och u-länderna uppmanas överväga ytterligare åtgärder i detta syfte. Det kan, inte minst i ljuset av FN-strategins mål, finnas anledning att göra en *översyn* av Sveriges möjligheter att vidtaga ytterligare åtgärder för att främja industriella investeringar i u-länderna. Som riksdagen tidigare framhållit synes det biståndspolitiska målet principiellt böra hållas åtskilt från frågan om stöd till olika grenar av svenskt näringsliv. Emellertid bör de myndigheter som är ansvariga för utvecklingsbiståndet kunna ge impulser till åtgärder för att öka det svenska näringslivets möjligheter att göra insatser som har utvecklingsfrämjande effekt i enlighet med u-ländernas nationella mål och prioritering. Härvid bör även beaktas de sociala mål som särskilt starkt understrukits av Sverige under förberedelsearbetet för FN-strategin.

Utskottet anser att den tidigare nämnda översynen bl. a. bör avse möjligheterna att bredda den verksamhet på industrialiseringsbiståndets område som sålunda redan inletts. Översynen bör ske under beaktande av de erfarenheter som SIDA kunnat samla under sitt arbete med dessa frågor. Dessutom bör i detta sammanhang även åtgärder av det slag som avses i motionsyrkandena om utvecklingsbolag och förinvesteringsfond kunna tas i beaktande. Utskottet förutsätter också att möjligheten att inrätta en fond mot snedvridande kreditkonkurrens prövas i detta eller annat sammanhang. Resultatet av översynen torde redovisas till 1972 års riksdag.

Vad gäller investeringsgarantisystemet anser utskottet inte möjligt att med ledning av föreliggande information ge svar på frågan vilken av flera tänkbara faktorer som är huvudorsak till att systemet inte hittills kommit till praktisk användning. I motionerna 175 och 472 yrkas att systemet skall liberaliseras på olika sätt. I motionen 41 hemställs att systemet måtte bli föremål för översyn och i anslutning därtill yrkas att statliga åtgärder syftande till att främja enskilda svenska företags intressen på u-landsmarknader bör övervägas endast inom ramen för av staten finansierade åtgärder för främjande av svensk export.

Den översyn som ovan nämnts bör även kunna omfatta investeringsgarantisystemet och eventuella alternativ till detta system. Riktmärket är även på detta område ett system som ökar näringslivets möjligheter att göra insatser i enlighet med u-ländernas nationella mål och prioritering. Det är viktigt att vid översynen beakta den utredning som pågår inom Världsbanken om möjligheten att inrätta ett multilateralt system för dylika garantier. En redovisning av resultatet av översynen beträffande frågan om investeringsgarantier bör lämnas riksdagen så snart som möjligt.

Översynen av industrialiseringsbiståndet och investeringsgarantissy-

stemet synes kunna utföras av Kungl. Maj:t med begagnande av den utredningskapacitet som finns inom Kungl. Maj:ts kansli och SIDA samt med parlamentariskt inslag. Utskottet förutsätter att översynen sker i samråd med expertis från näringslivets och arbetsmarknadens organisationer samt kooperationen. Vad utskottet sålunda anfört i anledning av motionen 1971: 41 samt motionerna 1971: 175 och 1971: 472, de båda sistnämnda såvitt nu är i fråga, torde ges Kungl. Maj:t till känna."

dels att den del av utskottets yttrande på s. 27 som börjar med "Utskottet erinrar om" och slutar med "är i fråga" bort ha följande lydelse:

"Utskottet har ovan uttalat att möjligheten att inrätta en dylik fond bör prövas i lämpligt sammanhang. Motionens syfte, såvitt nu är i fråga, synes därmed tillgodosett. Vad utskottet anfört i anledning av motionen 472, såvitt nu är i fråga, torde ges Kungl. Maj:t till känna."

dels att utskottets hemställan under 1, 2 och 3 bort ha följande lydelse:

- "1. att riksdagen som sin mening ger Kungl. Maj:ts till känna vad utskottet anfört i anledning av motionerna 1971: 41, 1971: 175 och 1971: 472 såvitt de avser det statliga garantisystemet för investeringar i u-länderna,
2. att riksdagen som sin mening ger Kungl. Maj:t till känna vad utskottet anfört i anledning av motionen 1971: 175 såvitt den avser bildandet av ett utvecklingsbolag för u-landsinvesteringar,
3. att riksdagen som sin mening ger Kungl. Maj:t till känna vad utskottet anfört i anledning av motionen 1971: 472 såvitt den avser utredning av förutsättningarna för en särskild fond för förinvesteringsstudier, ett statligt svenskt utvecklingsbolag för u-landsinvesteringar och en fond för att möta kreditkonkurrens,"

6. Vid *punkten 5* (Humanitärt bistånd och utbildningsstöd till befrielseörelser) av herrar Dahln (fp), Antonsson (c), Bengtson i Jönköping (c), Wirmark (fp) och Korpås (c) som anser

dels att den del av utskottets yttrande på s. 30 som börjar med "Utskottet erinrar" och slutar med "förevarande del" bort ha följande lydelse:

"Utskottet vill erinra om statsutskottets uttalande i utlåtande 1969: 82. I detta tillstyrktes humanitärt stöd och utvecklingsstöd till afrikanska befrielseörelser med beaktande av att utformningen av svenskt statligt stöd ej kan tillåtas komma i konflikt med den folkrättsliga regeln att ingen stat har rätt att ingripa i en annan stats inre angelägenheter. En sådan konflikt behöver inte uppstå, säges i utlåtandet, i de fall då FN entydigt tagit ställning mot förtryck av folk som eftersträvar nationell frihet. Detta kan anses vara fallet beträffande Sydvästra Afrika, Rhodesia och de under Portugals överhöghet stående

områdena i Afrika. Vad avser hjälp till apartheidpolitikens offer kan sådan hjälp motiveras bl. a. med FN:s uttryckliga fördömande av den sydafrikanska apartheidpolitiken.

I samma utlåtande påpekas att de speciella förutsättningarna för stöd åt vissa befrielseörelser i Afrika inte ger underlag för generella krav på statliga stödåtgärder till rörelser och organisationer vilka betecknas som nationella eller sociala befrielseörelser.

I utlåtandet framhålles även att statligt humanitärt bistånd som genom Röda korset och därmed jämförliga hjälporganisationer förmedlas till olika befolkningsgrupper i länder, vilka befinner sig i inbördeskrig, inte synes möta betänkligheter från folkrättslig synpunkt.

Med tanke på den ökade betydelse som detta slag av bistånd kan väntas få i framtiden kan, såsom föreslås i motion 1971: 683, det vara motiverat att komplettera de riktlinjer riksdagen hittills fastställt. Utskottet vill därför med bifall i detta avseende till motion 683 förordna att, utöver de uttalanden som gjorts i statsutskottets utlåtande 1969: 82 och utrikesutskottets utlåtande 1970: 9, följande principer bör beaktas i det svenska stödet till motståndsrörelser i den s. k. tredje världen:

1. Vid bedömningen av vilka motståndsrörelser som skall stödjas måste hänsyn tas till rörelsens politiska målsättning lika väl som till omfånget av det stöd motståndsrörelsen har från landets egen befolkning.

2. Sverige måste kraftfullt och långsiktigt verka för respekt för den folkrättsliga noninterventionsprincipen. Varje svenskt stöd till motståndsrörelser måste utformas under iakttagande av denna princip.

3. Stöd i form av vapenhjälp eller pengar till vapenhjälp till motståndsrörelser får därför inte komma i fråga från statens sida och bör inte heller komma i fråga från frivilliga organisationers sida. Inte heller ospecificerade statliga anslag bör ges.

4. Stöd till motståndsrörelser bör inriktas på humanitärt-civila insatser.

5. Sverige bör på ett generöst sätt ge motståndspolitiker politisk asyl i vårt land.

6. På ett aktivt och konsekvent sätt bör vårt land också utnyttja möjligheten till diplomatiska påtryckningar i olika internationella sammanhang för att ge politiskt och moraliskt stöd åt motståndsrörelser som vi sympatiserar med. Avbrytande av diplomatiska förbindelser skall däremot i regel inte betraktas som en lämplig metod för kritik av annat lands regering, eftersom sådana relationer inte i och för sig innebär en manifestation av vänskap utan i första hand utgör en praktisk kommunikationskanal.

7. Svenska företag som verkar i länder av det slag som motionen handlar om, bör inom ramen för en normal företagsverksamhet, söka stimulera intern-demokratiska processer inom företaget och stödja

och uppmuntra initiativ på det fackliga, kooperativa och sociala området.

Vad utskottet sålunda anfört i anledning av motion 1971: 683 i vad avser principer för stöd till motståndsrörelser i den tredje världen torde ges Kungl. Maj:t till känna."

dels att den del av utskottets yttrande som på s. 30 börjar med "Ett liknande" och på s. 31 slutar med "i fråga" bort ha följande lydelse:

"Utskottet finner det angeläget att de politiska partierna beredes ökade möjligheter att delta i utformningen av detta bistånd. För detta talar såväl det faktum att resurserna för det bistånd varom nu är fråga, kommer att öka som att denna biståndsverksamhet ofta inrymmer mycket ömtåliga politiska bedömningar. Det synes därför utskottet önskvärt att flyktingberedningen utvidgas till att även inkludera representation för de demokratiska politiska partierna. Vad utskottet sålunda anfört i anledning av motion 1971: 472 i vad avser flyktingberedningens sammansättning torde ges Kungl. Maj:t till känna."

dels att utskottets yttrande på s. 31 fr. o. m. den mening i fjärde stycket som börjar med "Sverige har" t. o. m. det stycke som slutar med "därför avstyrkes" bort ha följande lydelse:

"Utskottet vill med instämmande i de synpunkter som anförs i motion 1971: 472 understryka vikten av att Sverige i FN tillvaratar de möjligheter som finns till att ta egna initiativ i syfte att bygga upp ett FN-program för ett materiellt stöd till motståndsrörelser främst i södra Afrika. Ett sådant internationellt program skulle utgöra ett ytterst värdefullt komplement till de existerande hjälpprogrammen för södra Afrika, förvaltningsfonden för apartheidpolitikens offer och utbildningsprogrammet för södra Afrika. Det föreslagna programmet borde inriktas på stöd till de motståndsrörelser som bedriver en betydande civil förvaltning och avse bl. a. bidrag till sjukhus, medicin, skolor och annan utbildning. Ett sådant stöd måste givetvis lämnas i former som faller inom ramen för den typ av hjälp som enligt folkrättsliga principer kan ges via FN. Beträffande den närmare utformningen och fördelningen av hjälpen bör samarbete sökas dels med rörelsernas företrädare, dels med den afrikanska enhetsorganisationen OAU. I likhet med vad som skett i andra sammanhang bör Sverige förklara sig berett att lämna väsentliga bidrag till ett dylikt internationellt program inom FN med inriktning på att stödja motståndsrörelser i södra Afrika. Vad utskottet sålunda anfört i anledning av motion 1971: 472 i vad avser svenska initiativ till förmån för FN-insatser för stöd till motståndsrörelser i södra Afrika torde ges Kungl. Maj:t till känna."

dels att den del av utskottets yttrande som på s. 32 börjar med "Av statsverkspropositionen" och som på s. 33 slutar med "i fråga" bort ha följande lydelse:

”Det bilaterala svenska stödet till afrikanska motståndsrörelser har hittills främst gått till PAIGC i Guinea-Bissau och FRELIMO i Moçambique. Detta stöd, som är av humanitär-civil karaktär, har hittills uppgått till relativt blygsamma belopp — under budgetåret 1969/70 ca 2 milj. kr. Av statsverkspropositionen framgår att den anslagspost, under vilken detta bistånd utgår, kommer att öka från 6 till 8 milj. kr. Detta anslag skall också täcka visst flyktingbistånd, vilket innevarande budgetår uppgått till ca 4 milj. kr. Om flyktingbiståndet ej ökas, kommer således stödet till motståndsrörelser att under 1971/72 kunna höjas till 4 milj. kr.

Utskottet finner det angeläget att statsmakterna väsentligt vidgar sitt bistånd till ovan nämnda rörelser liksom till andra representativa motståndsrörelser i södra Afrika i enlighet med vad som förordats i motionerna 1971: 472 av herrarn Helén (fp) och Hedlund (c), 1971: 667 av fru Dahl m. fl. samt 1971: 683 av herrarn Wirmark (fp) och Ahlmark (fp). Det kan ske genom hjälp i form av undervisningsmateriel och läroböcker, stipendier av olika slag, medicin, utrustning för skolor och sjukvård, byggnadshjälp, civila konsumtionsvaror etc. En sådan satsning bör medföra att stödet till motståndsrörelser i södra Afrika under de närmaste åren uppgår till belopp av helt annan storleksordning än f. n. Utskottet finner därvidlag lämpligt att i likhet med vad som förordats i motion 1971: 683 biståndsmyndigheten får i uppdrag att göra en samlad bedömning av hur detta bör förverkligas. Denna bör redovisa de aktuella biståndsbehoven inom de olika rörelserna och bör grundas på ett samråd mellan biståndsmyndigheten och ifrågavarande motståndsrörelser. Syftet bör bl. a. vara att — inom ramen för den flexibilitet de politiska förhållandena kan motivera — möjliggöra en helhetsbedömning av den bilaterala biståndsverksamhet som här från svensk sida erfordras.

Vad utskottet sålunda anfört i anledning av motionerna 1971: 472, 1971: 667 och 1971: 683 i vad avser vidgat bilateralt stöd till motståndsrörelser i södra Afrika torde ges Kungl. Maj:t till känna.”

dels att utskottets hemställan under 2 bort ha följande lydelse:

”2. att riksdagen beträffande stöd till motståndsrörelser i tredje världen i anledning av motionerna 1971:472 såvitt nu är i fråga, 1971: 667 och 1971: 683 som sin mening ger Kungl. Maj:t till känna vad utskottet ovan anfört.”

7. Vid punkten 6 (Övriga frågor rörande de svenska biståndsinsatsernas ämnesinriktning) beträffande *familjeplanering* av herrarn Dahln (fp), Bengtson i Jönköping (c), Turesson (m), Antonsson (c), Virgin (m), Wirmark (fp) och Korpås (c) som anser

dels att den del av utskottets yttrande på s. 35 som börjar med ”Enligt 1968” och slutar med ”motionen avstyrkes” bort ha följande lydelse:

"Utskottet anser att riksdagen bör vidhålla de principer som sålunda tidigare fastställts. Familjeplanering bör under lång tid framöver vara ett huvudelement i svensk biståndspolitik. Sverige bör i internationella organ i ökad utsträckning argumentera för behovet av familjeplanering även i länder som inte är tätbefolkade och på allt sätt opinionsmässigt stödja sådana insatser. Över huvud taget bör Sverige mot bakgrunden av sin erfarenhet på familjeplaneringens område ytterligare öka sin aktivitet i berörda internationella organ för att därigenom både öka resurserna och aktiviteten. Utskottet anser att det finns anledning för SIDA att efter framställning från berörda länder och organisationer särskilt stödja familjeplaneringsinsatser i Latinamerika med dess snabba befolkningsökning.

Forskningen beträffande såväl kontraktiv teknologi som motivation för familjeplanering behöver kraftigt ökas. WHO:s centrum för kontraktiv forskning med förläggning till Karolinska institutet och förgreningar i u-länderna torde kunna effektivt använda betydligt större belopp än som nu står till förfogande. En undersökning av biståndsbehovet för denna verksamhet under de närmaste åren bör företas. Utskottet noterar med tillfredsställelse att samarbete rörande familjeplaneringsinsatser kommit till stånd mellan SIDA och Kyrkornas världsråd. Sådana nya kanaler är viktiga att utnyttja när det gäller att nå nya skikt av människor.

Vad utskottet sålunda anfört i anledning av motionen 1971: 472 bör ges Kungl. Maj:t till känna."

dels att utskottets hemställan under 3 bort ha följande lydelse:

"3. att riksdagen i anledning av motionen 1971: 472, såvitt nu är i fråga, som sin mening ger Kungl. Maj:t till känna vad utskottet anfört angående biståndsinsatser på familjeplaneringens område,"

8. Vid punkten 7 (Bidrag till enskilda organisationers hjälpverksamhet) beträffande *frågan om en minimiram för det statliga stödet till missionen och övrigt enskilt hjälparbete* av herrar Turesson (m) och Virgin (m) som anser

dels att den del av utskottets yttrande på s. 41 som börjar med "Som utskottet" och slutar med "avstyrkes därför" bort ha följande lydelse:

"Utskottet anser att missionen och övriga enskilda organisationers hjälparbete med knappa resurser har nått utomordentliga resultat i sin verksamhet i u-länderna. Utskottet anser dock att ramen för bidragen till missionen och övriga enskilda organisationers hjälparbete för budgetåret 1971/72 bör höjas till 20 milj. kr. Härvid förutsättes dock att endast sådana projekt som uppfyller kriterierna för offentligt bistånd skall erhålla bidrag. Utskottet förutsätter vidare att anslagen ej förses med sådana föreskrifter att organisationernas handlingsfrihet låses. För

bidragsverksamheten till de frivilliga organisationerna gäller nu att ovisshet om framtida bidrag försvårar planeringen och är ett hinder för effektivaste arbete och bästa utvecklingseffekt i mottagarlandet. Enligt utskottets mening bör därför riksdagen även i detta sammanhang uttala att det är önskvärt med en årlig anslagsökning av minst 25 %. Både effektiviteten i u-landsbiståndet och den svenska hemmaopinionen skulle positivt påverkas av ett sådant uttalande.

Motionen 1971: 175 tillstyrkes därför, såvitt nu är i fråga, och riksdagen bör i enlighet därmed i skrivelse till Kungl. Maj:t ge sin mening till känna."

dels att utskottets hemställan under 1 bort ha följande lydelse:

"1. att riksdagen i anledning av motionen 1971: 175 i vad avser årlig ökning av anslagen till missionen och övrigt enskilt hjälparbete som sin mening ger Kungl. Maj:t till känna vad utskottet anfört,"

9. Vid punkten 7 (Bidrag till enskilda organisationers hjälpverksamhet) beträffande *ökat stöd till missionen och övrigt enskilt humanitär hjälparbete* av herrar Dahln (fp), Bengtson i Jönköping (c), Turesson (m), Antonsson (c), Virgin (m), Wirmark (fp) och Korpås (c) som anser

dels att det stycke i utskottets yttrande som på s. 40 börjar med "Utskottet som" och på s. 41 slutar med "motionen avstyrkes" bort ha följande lydelse:

"Utskottet, som är väl medvetet om de värdefulla insatser i biståndsarbetet som utförs av missionen och andra enskilda organisationer, anser att det inom ramen för det växande svenska utvecklingsbiståndet bör finnas utrymme för ökad bidragsgivning till nämnda organisationer. Fortsatta goda resultat för biståndsinsatser i samverkan mellan SIDA och de enskilda organisationerna torde öka möjligheten att ytterligare tillmötesgå organisationernas bidragsansökningar med beaktande av de grundläggande kriterier som gäller för det statliga stödet. Utskottet ifrågasätter därvid om inte som ett normalt inslag i bidragssystemet skulle kunna ingå igångsättningsbidrag för nya projekt. Sådana bidrag skulle avvecklas på förslagsvis fem år. Bördan på de frivilliga organisationerna vid startande av projekt skulle därigenom bli lättare att bära. Utskottet vill understryka, att det bör vara möjligt att öka antalet länder där bidrag till frivilliga organisationer kan ges."

dels att utskottets hemställan under 2 bort ha följande lydelse:

"2. att riksdagen i anledning av motionen 1971: 175 i vad avser omarbetning av reglerna för u-landsbistånd genom missionen och andra frivilliga organisationer som sin mening ger Kungl. Maj:t till känna vad utskottet anfört."

10. Vid punkten 8 (Sveriges deltagande i de internationella biståndsorganisationernas verksamhet) beträffande *Sveriges insyn i de internationella biståndsorganen* av herrar Dahlén (fp), Bengtson i Jönköping (c), Turesson (m), Antonsson (c), Virgin (m), Wirmark (fp) och Korpås (c) som ansett

dels att den del av utskottets betänkande som på s. 42 börjar med "Utskottet erinrar" och på s. 43 slutar med "motionen avstyrkes" bort ha följande lydelse:

"Utskottet finner att frågan om insyn i de internationella biståndsprogrammen är ytterst väsentlig. Budgetåret 1971/72 anslås närmare 400 milj. kr. till dessa program och detta belopp förväntas snabbt stiga under de närmaste åren. Det måste vara angeläget att få en så god insyn som möjligt i dessa organs verksamhet och därmed i hur de svenska bidragen kommer till användning. Utskottet konstaterar därvidlag, att Sverige inte kan och bör ställa villkor i fråga om de svenska bidragens användning men finner det också väsentligt att vi inte på grund av underlåtenhet avstår från att i andra former göra vårt inflytande gällande. Utskottet konstaterar att både tillsättandet av en särskild tjänst som förste ambassadsekreterare vid ambassaden i Rom och den förstärkning som ägt rum av utrikesdepartementets avdelning för internationellt bistånd förbättrat möjligheterna till insyn. Utskottet finner emellertid att ytterligare åtgärder i denna riktning kan vara motiverade. Utskottet vill sålunda ifrågasätta om vi inte behöver en förstärkt representation i detta avseende, t. ex. vid FN, vid Världsbanken och vid UNDP. För att öka riksdagens insyn borde även möjligheten studeras att upprätta en starkare förbindelselänk med riksdagen genom utbyggd parlamentarisk representation i de organ som fortlöpande följer verksamheten. Av vikt är att riksdagens möjligheter till insyn ökas genom en utvidgad redovisning till riksdagen beträffande dessa organs verksamhet.

Utskottet förutsätter därför, att Kungl. Maj:t senast i anslutning till anslagsbehandlingen vid 1972 års riksdag redovisar de hittills gjorda erfarenheterna i detta avseende samt lämnar förslag till de åtgärder som kan vara motiverade för att förbättra Sveriges insyn i de internationella biståndsprogrammen. Vad utskottet sålunda anfört i anledning av motion 1971: 472 torde ges Kungl. Maj:t till känna."

dels att utskottets hemställan under 1 bort ha följande lydelse:

"1. att riksdagen i anledning av motionen 1971: 472 som sin mening ger Kungl. Maj:t till känna vad utskottet anfört beträffande insyn i de internationella biståndsorganen,"

11. Vid punkten 9 (Information i Sverige om u-landsproblemen) *beträffande fortsatta ökade anslagstilldelningar till SIDA:s informations-*

verksamhet av herrar Dahlén (fp), Bengtson i Jönköping (c), Antonsson (c), Wirmark (fp) och Korpås (c) som anser att det stycke i utskottets yttrande på s. 46 som börjar med "Utskottet noterar" och slutar med "för informationsverksamheten" bort ersättas med text av följande lydelse:

"Utskottet noterar att SIDA i sina petita för nästa budgetår begärt en höjning av anslaget med ca 1,5 milj. kr. Härav tillstyrker Kungl. Maj:t 250 000 kr. Utskottet kan instämma i SIDA:s uppfattning att erfarenheten av informationsverksamheten i dess nuvarande omfattning och inriktning är alltför kort för att hittills ha gett ett tillräckligt underlag för en långsiktig bedömning. Det är därför naturligt att SIDA avvaktar till kommande petita att redovisa en långtidsplan.

Utskottet finner det emellertid angeläget att informationsverksamheten, som är av avgörande betydelse för u-hjälpens förankring hos allmänheten, ges väsentligt ökade anslag redan budgetåret 1971/72. Den mindre ökning Kungl. Maj:t föreslagit medger inte någon volymökning utan kommer av allt att döma endast att innebära viss kompensation för inträdda kostnadsfördyringar. För att undvika att väl motiverade ansökningar om bidrag till informationsverksamhet från frivilligorganisationer skall behöva lämnas utan åtgärd tillstyrker utskottet att, i enlighet med vad i motionen 472 förordats, anslaget till informationsverksamheten för budgetåret 1971/72 uppräknas med 800 000 kr. i jämförelse med statsverkspropositionens förslag till 3 550 000 kr."

12. Vid punkten 9 (Information i Sverige om u-landsproblemen) beträffande *åtgärder för internationalisering av undervisningen* av herrar Dahlén (fp), Bengtson i Jönköping (c), Antonsson (c), Wirmark (fp) och Korpås (c) som anser att

dels den del av utskottets yttrande som på s. 47 börjar med "Utskottet finner" och på s. 48 slutar med "den avstyrkes" bort ha följande lydelse:

"Utskottet noterar att dessa åtgärder vidtagits resp. planerats men finner det också oroande, att undervisningen — som framgår av bl. a. docent Stig Lindholms i motion nr 665 refererade undersökningar — hittills inte lett till ett bredare intresse för internationella frågor och en djupare förståelse för u-ländernas problem.

Utskottet finner det därför angeläget att de påbörjade och planerade insatserna syftande till en internationaliserad undervisning konsekvent fullföljes på de olika nivåerna, så att läroplanernas avsikter också helt kan genomföras i praktiken. Utskottet förutsätter därvidlag dels att ytterligare samordningsåtgärder eftersträvas och dels att redan nu orsakerna till att hittillsvarande satsningar på en internationalisering av undervisningen inte lett till åsyftat resultat undersökes."

dels utskottets hemställan under 2 bort ha följande lydelse:

"2. att riksdagen i anledning av motionen 1971: 665 som sin mening ger Kungl. Maj:t till känna vad utskottet anfört beträffande åtgärder för internationalisering av undervisningen,"

13. Vid *punkten 13* (Bilateralt utvecklingssamarbete) av herrar Tureson (m) och Virgin (m) som — vid bifall till reservationerna 3 och 8 — anser att

dels den mening i utskottets yttrande på s. 57 som börjar med "Utskottet har" och slutar med "ovannämnda motionsyrkande" bort ha följande lydelse:

"Utskottet har avstyrkt ovannämnda motionsyrkanden utom yrkandena i motionen 1971: 175."

dels utskottets hemställan under 1 och 2 bort ha följande lydelse:

"1. att riksdagen i anledning av motionen 1971: 175 i vad den avser bistånd till Cuba som sin mening ger Kungl. Maj:t till känna vad utskottet anfört."

2. att riksdagen bifaller motionen 1971: 175 i vad den avser beräkning av medelsbehovet för missionen och övrigt enskilt hjälparbete inom ramen för beviljade anslag,"

14. Vid *punkten 14* (Rekrytering och utbildning av fältpersonal samt informationsverksamhet) av herrar Dahmén (fp), Bengtson i Jönköping (c), Antonsson (c), Wirmark (fp) och Korpås (c) som — vid bifall till reservation 11 — anser att utskottets hemställan bort ha följande lydelse:

"att riksdagen i anledning av Kungl. Maj:ts förslag och med bifall till motionen 1971: 472, i vad den avser medelsanvisning, till *Rekrytering och utbildning av fältpersonal samt informationsverksamhet* för budgetåret 1971/72 på driftbudgeten under tredje huvudtiteln anvisar ett reservationsanslag av 10 821 000 kr., varav 3 550 000 kr. skall avsättas för SIDA:s informationsverksamhet."

